МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НАГОРНЯК АНАСТАСІЯ МИКОЛАЇВНА

2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСТИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК 37.018:37.018.43

ПОГОДЖЕНО	**ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
Декан гуманітарно-педагогічного факультету	**Завідувач кафедри педагогіки**
_____Інна САВИЦЬКА	**_____ Руслан СОПІВНИК**
«___» _____ 2024 р.	«___» _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ»

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
(код і назва)

Освітня програма «Педагогіка вищої школи»
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
к. пед. н., доцент _____ Лідія ЧЕРЕДНИК

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
д-р. пед. н., професор _____ Оксана ВАСЮК

Виконала _____ Анастасія НАГОРНЯК

КИЇВ – 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри педагогіки
д-р.пед.н.,проф.____ **Руслан Сопівник**
«____» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ
Нагорняк Анастасії Миколаївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
(код і назва)
Освітня програма: «Педагогіка вищої школи»
(назва)
Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)
Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання»
Затверджена наказом ректора НУБіП України від
Термін подання завершеної роботи на кафедру 2024 року

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти XXI ст., Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття); Стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки; посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Дослідити сучасні наукові підходи до визначення поняття «педагогічна взаємодія» та визначити особливості її організації під час дистанційної освіти.
2. Проаналізувати питання організації педагогічної взаємодії у процесі дистанційного навчання у вищій школі та сформулювати методичні поради до організації цієї взаємодії.
3. Експериментально перевірити методику формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх викладачів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Дата видачі завдання: « » 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ **Васюк О.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ **Нагорняк А. М.**
(підпис) (прізвище та ініціали студента)

РЕФЕРАТ

Обсяг і структура магістерської роботи. Магістерська робота на тему «Особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання» складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел інформації (60 найменувань) та двох додатків. Загальний обсяг роботи 88 сторінки основного тексту, містить 6 таблиць, 3 рисунки.

У даній роботі вивчаються особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання під час освітнього процесу у Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Визначено, що педагогічна взаємодія є важливою складовою освітнього процесу, і обійтися без її вивчення для подальшого розвитку педагогічної теорії й практики неможливо. Сучасність потребує дослідження особливостей організації педагогічної взаємодії саме в умовах дистанційного навчання, тому що дистанційна освіта стала нормою сьогодення. Проблема ефективного використання цифрових технологій як засобу організації педагогічної взаємодії не розв'язано в теорії і практиці педагогіки, що підкреслює актуальність теми нашого дослідження «Особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання».

В першому розділі нашої роботи «***Педагогічна взаємодія та її організація під час дистанційного навчання***» розглянуто джерела сучасної наукової літератури щодо визначення поняття «педагогічна взаємодія в освіті». Визначено сутність поняття «педагогічна взаємодія», його основні характеристики. Розглянуто особливості організації дистанційного навчання. Виокремлено особливості дистанційного навчання.

В другому розділі нашої роботи «***Аналіз питань з організації педагогічної взаємодії у процесі дистанційного навчання***» проаналізовано питання з організації педагогічної взаємодії в процесі дистанційного навчання у майбутніх викладачів закладів вищої освіти у НУБіП України. Визначено вимоги до ефективної організації педагогічної взаємодії викладач-студенти у

освітньому процесі під час дистанційного навчання. Визначено методичні поради щодо організації дистанційного навчання і налагодження педагогічної взаємодії під час його проводження у НУБіП України

У третьому розділі нашої роботи «Експериментальна перевірка ефективності методики формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання» описано порядок організації експериментальної перевірки ефективності формування знань, умінь, навичок педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання майбутніх викладачів у НУБіП України та зроблено аналіз результатів експерименту на констатувальному та формувальному етапі дослідження.

Висновки експериментального дослідження показують динаміку формування знань, умінь, навичок педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх викладачів вищої школи, що брали участь у дослідженні, що доводить ефективність цього формування під час проведення експериментальної роботи.

***Ключові слова*:** *педагогічна взаємодія, дистанційне навчання, майбутній викладач закладу освіти, цифрові технології*.

ЗМІСТ

ВСТУП…… 4
РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ…….. 8
1.1. Розгляд сучасних наукових підходів щодо визначення поняття «педагогічна взаємодія в освіті»…… 8
1.2. Особливості організації дистанційного навчання……. 20
Висновки до розділу 1……. 30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПИТАНЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ…… 32
2.1. Аналіз питань з організації педагогічної взаємодії у процесі дистанційного навчання у майбутніх викладачів …… 32
2.2. Методичні поради щодо організації дистанційного навчання у НУБіП України 38
Висновки до розділу 2…….. 40
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 42
3.1. Організація та проведення експериментальної роботи щодо формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання 42
3.2. Аналіз результатів дослідження…… 48
Висновки до розділу 3……. 51
ВИСНОВКИ……… 52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 54
ДОДАТКИ…… 62

ВСТУП

Актуальність. Організація педагогічної взаємодії належить до актуальних питань педагогіки, яка послуговується низкою ідей співробітництва, активної, доброзичливої, та продуктивної дії в системі педагог – здобувач освіти. Від трактування поняття «педагогічна взаємодія» залежить психологічна коректність і цільова ефективність здійснення освітнього процесу та досягнення головної мети Державної національної програми «Освіта (Україна XXI століття)» – створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації [50]. Академік І. Зязюн, говорячи про майстерність організації педагогічної взаємодії, наголошував на ідеї педагогіки співробітництва, організації навчання на особистісно-гуманній основі спілкування зі здобувачами освіти. Сутність цих ідей полягає у створенні комунікативного забезпечення освіти шляхом встановлення контакту із здобувачами, ведення з ними діалогу [48].

У зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та такими явищами сьогодення, як пандемія та військові дії, відбувається суттєвий ріст сегменту дистанційної освіти на ринку освітніх послуг. Особливість дистанційної освіти полягає у віддаленості суб'єкта дистанційної освіти від педагога, навчальних засобів та освітніх ресурсів, тому налагодження педагогічної взаємодії в цих умовах є актуальним питанням для педагогів.

У контексті професійної підготовки майбутніх фахівців теоретичні положення проблеми педагогічної взаємодії розглядаються у працях вчених: Г. Васяновича, М. Євтуха, І. Зазюна, В. Кременя, В. Кручек, Н. Ничкало, В. Радкевич, О. Щербак та ін. Розв'язання різноманітних питань, пов'язаних із розвитком ідеї педагогічної взаємодії, висвітлювали в своїх працях сучасні вітчизняні вчені-педагоги О. Глузман [9], Л. Велитченко [5], С. Вітвицька [6], О. Друганова [15], С. Золотухіна [17], М. Подберезський [49] та ін. Проблеми

організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання досліджували науковці: В. Биков [2; 47; 51], І. Воротникова [8; 13], Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр [12], В. Кухаренко [26; 27; 28], Л. Ляхоцька [30; 31], О. Муковіз [38], В. Шуляр [59] та ін.

Водночас, не зважаючи на значну кількість праць, присвячених розгляду різних аспектів цієї теми, на сьогодні немає єдиного підходу до організації педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу, а питання впровадження дистанційної освіти потребують повного осмислення, додаткових досліджень і методичних розробок як у сфері організації освітнього процесу, так і у процесі підготовки майбутніх педагогів. Педагогічна взаємодія є важливою складовою організації освітнього процесу, і в контексті переходу до дистанційного навчання потребує додаткового вивчення для подальшого розвитку педагогічної теорії й практики.

Актуальність теми дослідження: «Особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання» загострює необхідність розв’язати наступні протиріччя між:

– необхідностю педагогам організовувавти ефективну педагогічну взаємодію в умовах дистанційного навчання та недостатньою готовністю майбутніх викладачів вищої школи вести педагогічну діяльність на високому рівні в інформаційно-комунікативному середовищі;

– наявністю великої кількості цифрових освітніх ресурсів та платформ для дистанційного навчання в закладах вищої освіти, та слабкими навичками майбутніх викладачів вищої школи використовувати ці ресурси для створення освітнього контенту та якісного проведення занять у дистанційному режимі.

Мета – обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання.

Завдання дослідження сформульовані наступним чином:

1. Дослідити сучасні наукові підходи до визначення поняття «педагогічна взаємодія» та визначити особливості її організації під час дистанційної освіти.

2. Проаналізувати питання організації педагогічної взаємодії у процесі дистанційного навчання у вищій школі та сформулювати методичні поради до організації цієї взаємодії.

3. Експериментально перевірити методику формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх викладачів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Об'єкт дослідження – педагогічна взаємодія під час освітнього процесу в вищій школі.

Предмет дослідження – особливості організації педагогічної взаємодії в процесі дистанційного навчання у майбутніх викладачів у НУБіП України.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використовувались методи:

– теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння.

– емпіричні методи*:* спостереження за навчальною діяльністю студентів; тестування; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) для перевірки сформованість навичок педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх педагогів у НУБіП України. Для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних (методи математичної статистики).

Наукова новизна полягає у тому що: проаналізовано основні науково-педагогічні підходи до вивчення сутності педагогічної взаємодії; визначено поняття «педагогічна взаємодія» та висвітлено його характеристики; досліджено особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання.

Практичне значення: експериментально перевірено методику формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх викладачів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Апробація результатів дослідження. Нагорняк А. М., Васюк О. В. Сутність педагогічної взаємодії в аспекті дистанційного навчання. *Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікації: зб. матеріалів*

Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 15 лютого 2024 р.). Київ, 2024. С. 112–114.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота на тему «Особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання» складається з вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел інформації (60 найменувань) та двох додатків. Загальний обсяг роботи 88 сторінки основного тексту, містить 6 таблиць, 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Розгляд сучасних наукових підходів щодо визначення поняття «педагогічна взаємодія в освіті»

Зміст педагогічної діяльності передбачає активну участь у цій діяльності не лише педагогів, а й здобувачів освіти, оскільки без цього неможливе глибоке засвоєння отриманої навчальної інформації, її творча переробка. Сучасні тенденції в освіті характеризуються підвищенням уваги до покращення рівня підготовки майбутніх фахівців, розкриття їх творчого потенціалу, формування критичності та самокритичності, активності та ініціативи. Це обумовлює новий підхід до підготовки майбутнього педагога, пов’язаний з розвитком педагогічно доцільних відносин у системі налагодження ним педагогічної взаємодії. Розглядаючи освіту як процес залучення до соціокультурної діяльності, оволодіння її змістом і способами, педагогічний процес є спільною продуктивною діяльністю педагога і здобувачів освіти, яка, в свою чергу, передбачає співробітництво, взаємовплив його суб’єктів, тобто їх педагогічну взаємодію.

У педагогіці для позначення відносин суб’єктів освітнього процесу використовують термін «педагогічна взаємодія», яка є важливою складовою освітнього процесу, і обійтися без її вивчення для подальшого розвитку педагогічної теорії й практики неможливо. Однак аналіз означеного поняття в науково-педагогічній літературі свідчить про відсутність єдиного підходу до його визначення. Для того, щоб розкрити сутність поняття «педагогічна взаємодія», перш за все, виникає необхідність з’ясувати зміст поняття «взаємодія».

Кожна з наукових галузей у термін «взаємодія» вносить свою специфіку, яка позначається на означеному понятті. Так, у тлумачному словнику української мови значення слова «взаємодія» визначається як «взаємний зв’язок

між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь у результаті якої має місце взаємний прояв тих чи інших особливостей» [4, с. 125].

У педагогічній психології процес взаємодії розглядають як цілеспрямований взаємообмін та взаємозбагачення змістом діяльності, досвідом, емоціями, установками, різними позиціями [1]. У психології поняття «взаємодія» трактують як процес впливу об'єктів один на одного, що визначає їхню взаємозумовленість і зв'язок, для характеристики міжособистісних контактів людей у процесі спільної праці, опису взаємних впливів, які вони чинять один на одного. Зокрема, В.Москаленко, характеризуючи зміст поняття «взаємодія» показує, що сучасна вітчизняна соціальна психологія розглядає останню через призму активності особистості. Активна взаємодія між людьми виникає як функція діяльності (предметно спрямованої активності) та поведінки (пасивної взаємодії між людьми) [36, с. 438–444].

Взаємодія розглядається як загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів, при якій результат дії одного з них впливає на інші. Виходячи з цього, можна зазначити, що категорія «взаємодія» охоплює всі види соціальних процесів і людської діяльності (працю, пізнання, спілкування, виховання, навчання тощо), вказуючи на взаємний зв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства в цілому, так і на рівні функціонування його окремих груп та індивідів.

Взаємодія являє собою вид прямих чи опосередкованих, зовнішніх або внутрішніх стосунків або зв'язків. Це процес безпосереднього або опосередкованого взаємовпливу людей один на одного, що передбачає їх взаємну обумовленість загальними завданнями, інтересами, спільною діяльністю і взаємно орієнтованими реакціями. Ознаки реальної взаємодії: одночасне існування об'єктів; двобічність зв'язків; взаємоперехід суб'єкта і об'єкта; взаємозумовленість зміни сторін; внутрішня самоактивність студентів. Взаємодія – це узгоджена діяльність щодо досягнення спільних цілей і результатів, для вирішення проблеми або завдання, які є значущими для учасників. Взаємодія є одним з основних способів активізації саморозвитку і

самоактуалізації здобувача. Вже давно встановлено зв'язок розвитку особистості і діяльності. Діяльність лежить у основі розуміння педагогічної значущості взаємодії, в якій і через яку розкриваються здібності учасників освітнього процесу – предметно-практичні та психологічні. Крім того, у взаємодії відбувається міжособистісний вплив, що базується на взаєморозумінні і самооцінці взаємодіючих [55].

Взаємодія особистості з іншими людьми є особливим типом зв'язку, відносин, який передбачає взаємні дії сторін, взаємні впливи та зміни. Серед цих взаємодій особливе місце належить спілкуванню (специфічна форма суб'єкт-суб'єктної взаємодії), а також спільної діяльності (специфічна форма суб'єкт-об'єктної взаємодії). Спілкування, виконує перцептивну (взаємо сприйняття партнерів по спілкуванню), комунікативну (взаємний обмін інформацією), інтерактивну (власне взаємодія партнерів по спілкуванню) функції. При цьому, спілкування є і атрибутом спільної діяльності, і самостійною цінністю.

Сутнісні характеристики поняття «взаємодія» лежать у основі педагогічної взаємодії та дозволяють виокремити його особливості – наявність взаємовпливу, взаємодіяльності між суб'єктами педагогічного процесу. Як показав аналіз психолого-педагогічної літератури, поняття «педагогічна взаємодія» розглядають переважно через призму спілкування. Зокрема, О.Марченко виділяє наступні ознаки, які характеризують педагогічну взаємодію: наявність єдиної мети як усвідомлюваного і запланованого результату; чіткий розподіл функціональних обов'язків між педагогами ы студентами в освітній діяльності; виникнення спілкування [33].

У педагогіці взаємодія розуміється як особистісний контакт учасників освітнього процесу, що має наслідком зміну поведінки, діяльності, стосунків, установок тощо. У цьому сенсі взаємодія тотожна педагогічному спілкуванню, яке являє собою «соціально-нормативні форми взаємодії педагогів зі здобувачами» (педагогічна взаємодія) [23].

Основними характеристиками взаємодії вважаються такі як: взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємовідношення, взаємні дії, взаємовплив.

Більшість дослідників схиляються до думки, що поняття «педагогічна взаємодія», насамперед, виражає реальність передачі досвіду поколінь на основі принципу «свідомість від свідомості, особистість від особистості» і свідчить про наявність в історико-культурній реальності усвідомленої й цілеспрямованої діяльності, мета якої – становлення іншого суб'єкта, генезис людської якості, особистості в людині. Проблема педагогічної взаємодії – це саме проблема цілеутворення для людей, що перебувають у стосунках під час навчання. Так, Л. Заніна та Н. Меншикова під педагогічною взаємодією розуміють узгоджену діяльність, спрямовану на досягнення спільних цілей, на розв'язання учасниками освітнього процесу значущих для них проблем чи завдань [1].

Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій термін «педагогічна взаємодія» визначає як особистісний контакт викладача й студента, різний за характером (випадковий або спеціальний, приватний або публічний, тривалий або короткочасний, вербальний або невербальний), результатом якого відбуваються взаємні зміни у поведінці, діяльності, відносинах [24].

Словник-довідник з професійної педагогіки наголошує, що педагогічна взаємодія – це процес впливу викладача та тих, хто навчається один на одного, що передбачає їх взаємну зміну суб'єкт-суб'єктних позицій. Педагогічна взаємодія викладача та тих, хто навчається має особистісно-орієнтований характер, а саме: створення атмосфери тепла; емоційного комфорту; сприятливих умов для усвідомленого навчання; надання свободи вибору діяльності тим, хто навчається; врахування індивідуальних особливостей та можливостей кожного хто, навчається [42].

Науковці С. Завєтний, С. Пазиніч, О. Пономарьов визначають педагогічну взаємодію як процес спільної діяльності суб'єктів освіти з конкретною педагогічною метою на основі встановлених норм і цінностей, результатом якої

є зміни в цінностях, установках, діяльності, особистісному світогляді та поведінці [25].

Педагогічна взаємодія – дуже складний процес, що поєднує безліч компонентів: дидактичних, виховних і соціально-педагогічних взаємодій. Вона обумовлена: навчально-виховною діяльністю; метою навчання; вихованням. Педагогічна взаємодія присутня в усіх видах людської діяльності: пізнавальній; трудовій; творчій. В її основі лежить, головним чином, співпраця. Педагогічна взаємодія може розглядатися як процес, який виступає в декількох формах: індивідуальній (між вихователем і вихованцем); соціально-психологічній (взаємодія в колективі); інтегральній (об'єднує різні виховні впливи в конкретному суспільстві).

Педагогічну взаємодію велика кількість вчених розглядає як процес систематичного, постійного здійснення комунікативних дій педагога, що мають на меті викликати відповідну реакцію з боку здобувачів освіти; це є впливом і на самого здобувача, при цьому викликана реакція породжує в свою чергу реакцію взаємодії. При цьому вчені відмічають наявність у педагогічній взаємодії обов'язково взаємної активності педагога та майбутнього фахівця. Педагогічна взаємодія передбачає рівність відносин. Взаємодія, в основі якої лежить спільна діяльність педагогів і здобувачів освіти, прийшла на зміну активному односторонньому впливу, прийнятому в авторитарній педагогіці. Основними параметрами педагогічної взаємодії є взаємовідношення, взаємосприйняття, підтримка, довіра, а її сутністю – «прямий або непрямий вплив суб'єктів цього процесу один на одного, що породжує їх взаємний зв'язок» [46].

Особистісно зорієнтовані технології навчання передбачають існування індивідуально-рівноправних стосунків між викладачем та здоувачем, а також адекватне залучення до цього процесу особистісного досвіду (почуттів, переживань, емоцій, відповідних їм дій і вчинків) суб'єктів комунікації і спираються на застосування системи форм співробітництва. При цьому повинна дотримуватися певна умова партнерської взаємодії: від максимальної

допомоги педагога здобувачам у процесі вирішення освітніх завдань до поступового зростання їх власної активності, до повної саморегуляції в навчанні й появи відносин партнерства між ними. Перебудова форм співробітництва, пов'язана зі зміною позицій педагога й здобувача, «призводить до можливості самозміни суб'єкта навчання, що самостійно прокладає собі шляхи саморозвитку» [18].

Педагогічні технології, які використовуються в контексті особистісно зорієнтованої парадигми освіти, передбачають докорінну зміну форми комунікації – з викладацького монологу (однобічна комунікація) до багатопозиційного навчання у формі полілогу (від грецького polys – багато і logos – слово), яка (форма) характеризується відсутністю строгої полярності й концентрації на точці зору викладача, що дозволяє будувати систему взаємин, у якій всі елементи процесу взаємодії більш мобільні, відкриті й активні (багатобічна комунікація) [11]

Цікавим, з нашої точки зору, є підхід М. Подберезського, який зазначає, що педагогічна взаємодія супроводжується певною енергією, яка виявляється з боку учасників та неможлива без процесів впливу; відображається у вчинках та поведінці дітей, підлітків, педагогів, батьків й складається в пам'ятні події, іноді формує традиції, пов'язані з розвитком колективу та базується на конкретних навчальних діях [49, с. 31].

На думку дослідника, педагогічна взаємодія характеризується як загальними властивостями взаємодії в цілому, так і специфічними, які відповідають сфері реалізації. До властивостей загального порядку М. Подберезовський відносить:

1) причинну зумовленість, адже немає жодного явища в педагогічному просторі, в основі якого не відбувалася б взаємодія;

2) суперечливість педагогічних взаємодій, яка полягає у зіткненні, з одного боку, потреби об'єктів і суб'єктів зберегти себе в незмінному вигляді, а з іншого – у прагненні зміцнити свій стан за рахунок розширення меж свого впливу; в одночасній відкритості й ізольованості педагогічних систем; у

різнохарактерному зв'язку суб'єктів і об'єктів, залучених до педагогічної взаємодії; в незбігові теоретичних побудов з реаліями практичного здійснення тощо;

3) активність, яка забезпечує поступальний розвиток системи, і реактивність, яка регулює ефективність педагогічних взаємодій;

4) виникнення нової якості у зв'язках і станах суб'єктів і об'єктів як результат педагогічної взаємодії [47].

Деякі дослідники розглядають педагогічну взаємодію тільки як педагогічне спілкування, відводячи провідну позицію лідера безпосередньо педагогу. Це, на нашу думку, суперечить застосуванню суб'єкт-суб'єктного підходу в освіті, а також обмежує можливість взаємодії таких педагогічних суб'єктів як «педагог – педагог», «педагог – батьки» [17]. Необхідно зазначити, що педагогічна взаємодія завжди є спеціально організованим процесом для вирішення освітніх завдань, а тому не може відбуватися стихійно.

Педагогічна взаємодія є системним явищем, що відтворює ознаки соціальної й освітньої систем і базується на досвіді соціальної, соціально-психологічної, міжособистісної взаємодії та відповідних їм механізмах соціалізації, інтеграції, ідентифікації.

На наш погляд, цікавою є базова модель педагогічної взаємодії, яку запропонував Л. Велитченко, розглядаючи міжособистісну взаємодію в системі «суб'єкт – суб'єкт» як психологічно конститутивну. Відповідно до неї реальністю педагогічної взаємодії є особистісні та діяльнісні зв'язки педагога та здобувача, які за умов узгодженості діють як поєднаний суб'єкт стосовно спільного об'єкта. Ці взаємозв'язки відбиваються у свідомості педагога та здобувача як факти взаємовідображення, особистісних та діяльнісних стосунків, що збагачують досвід та вдосконалюють регуляцію [5].

Базова модель педагогічної взаємодії ґрунтується на процесах соціальної перцепції (сприймання, розуміння й оцінки людьми соціальних об'єктів – інших людей, самих себе, груп, соціальних спільнот тощо), розумінні та інтерпретації результатів у суб'єкт-суб'єктних та суб'єкт-об'єктних відносинах

у діаді «педагог – здобувач» та їх трансформації на суб'єктно значущі психологічні утворення. Загальними психологічними механізмами педагогічної взаємодії є: а) усвідомлення педагогом та здобувачами суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних зв'язків; б) узгодження педагога та здобувачів власних дій з діями іншого [11].

Ми погоджуємося з думкою вчених, які розглядають педагогічну взаємодію як універсальну характеристику педагогічного процесу, що враховує у педагогічній практиці весь широкий спектр взаємодій. Оскільки не можна звужувати поняття «педагогічної взаємодії» до діяльності двох суб'єктів: викладача та здобувача освіти. Враховуючи суб'єктів взаємодії виділяють відповідні її види: «здобувач – здобувач», «здобувач – колектив», «здобувач – викладач», «здобувачі – об'єкт засвоєння», «викладач – викладач» тощо. На нашу думку, саме всі вони в єдності утворюють цілісну систему «педагогічна взаємодія».

Ми поділяємо думку дослідниці Л. Ковальчук, яка педагогічну взаємодію розглядає як систему «синергетичної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що розгортається на рівні різних діяльнісних підсистем і спрямована на навчання, освіту, виховання, розвиток, формування особистості» [20, с. 17-25]. Адже під час професійної підготовки фахівців педагогічна взаємодія є системною структурою різних діяльнісних підсистем (наприклад: «викладач – студент», «викладач – комп'ютер», «студент – комп'ютер», «студент – студент», «викладач – комп'ютер – студент», «викладач – студент – батьки», «викладач – студент – роботодавець» тощо).

Для кожної з підсистем властиві певні свої механізми розгортання педагогічної взаємодії, такі як:

– взаємини (викладач і студент як суб'єкти взаємодії, здатні до самоорганізації й самореалізації, а тому, впливаючи один на одного, змінюються якісно);

– зв'язки (вони характеризують характер змін, ступінь активності кожного із суб'єктів у педагогічній взаємодії);

– педагогічний вплив (передбачає активні дії педагога, який, прагнучи досягти намічених цілей у освітньому процесі, використовує заохочення, переконання, створення ситуації успіху та інші методи);

– взаєморозуміння (сприяє формуванню єдиного змістового поля суб'єктів взаємодії, що дає їм змогу в процесі професійної підготовки діяти за відповідно розробленими алгоритмами, програмами, планами тощо);

– координація (цей механізм взаємодії пов'язаний з пошуком засобів, що забезпечують відповідність, сумісність у діях, узгодженість у операціях);

– кооперація (суб'єкти взаємодії беруть участь у виконанні спільних проєктів або різних, але пов'язаних між собою завдань) та ін.

У зв'язку зі складністю і різноманітністю можливостей освітнього процесу, великою кількістю його учасників виділяють безліч типів взаємодії, що знаходить відображення в різних підходах до їх класифікації.

У основі класифікацій лежить та чи інша провідна ознака:

– За суб'єктом і об'єкт-суб'єктом: особистість – особистість; колектив – колектив.

– За спрямованістю взаємодії: пряма і непряма.

– За змістом діяльності: взаємодія в освітній, виховній, трудовій, спортивній та іншій діяльності.

– За наявністю або відсутністю мети: цілеспрямована, стихійна.

– За ступенем керованості: керована, напівкерована, некерована.

– За типом взаємозв'язку: «на рівних», керівництво.

– За характером взаємодії: співробітництво, діалог, угода, опіка, придушення, індиферентність (байдужість), конфронтація, конфлікт.

– Інші варіанти: випадкова або навмисна взаємодія, приватна або публічна, тривала або короткочасна, вербальна (мова) або невербальна (мова жестів), продуктивна і непродуктивна.

Кожен з типів взаємодії робить відповідний вплив на психологічний стан взаємодіючих сторін. Так, продуктивна взаємодія приносить радість, призводить до відвертості, щирості, відкритості. Непродуктивна –

супроводжується негативними емоціями: агресії, страху, тривожного очікування, паніки, призводить до недовіри, скритності, ворожості. Всі типи взаємодії між собою супроводжують одна одну, при зміні умов переходять одна в одну. У конкретній педагогічній ситуації завдання педагога полягає в пошуку провідного, оптимального типу взаємодії. Швидка змінюваність ситуацій обумовлює динаміку характеру взаємодії учасників освітнього процесу і вимагає прийняття оперативного рішення.

У організації педагогічної взаємодії педагогу належить керівна роль, але це не означає пасивності вихованців, так як ефективний педагог відчує їх прагнення, інтереси, потреби і це визначає вибір змісту і форм роботи педагога. Як і кожен процес, взаємодія, у тому числі педагогічна взаємодія, рухається до певної мети і розглядається з точки зору її ефективності. Ефективна педагогічна взаємодія – це спільно побудовані дії учасників освітнього процесу, що забезпечують необхідні умови для особистісного зростання, розвитку особистісного потенціалу, розвитку навичок рефлексивної поведінки, подолання стереотипізації сприйняття, емоційно-душевного комфорту, розвитку навичок ефективного вербального і невербального спілкування, саморегуляції, розвитку потреби у самоактуалізації.

Педагогічна взаємодія може проявлятися у вигляді співробітництва, коли обома сторонами досягається взаємна згода і солідарність у розумінні цілей спільної діяльності і шляхів її досягнення, і у вигляді суперництва, коли успіхи одних учасників спільної діяльності стимулюють або гальмують більш продуктивну і цілеспрямовану діяльність інших її учасників. Взаємодія педагога і здобувача (вихованця) може бути успішною, якщо обидві сторони в ній виступають як паритетні, рівноправні, в міру своїх знань і можливостей, партнери. Дійсна взаємодія педагога і здобувачів у навчанні є центральною ланкою в педагогіці співробітництва.

Аналіз специфічних особливостей суб’єктів освітнього процесу дає змогу зазначити:

1. Кожен педагог і здобувач, будучи громадським суб'єктом (педагогічне співтовариство або учнівство), разом є сукупним суб'єктом всього освітнього процесу. Сукупний суб'єкт, репрезентує суспільні цінності, представлені в кожній освітній системі, установі адміністрацією, викладацьким колективом, студентським співтовариство. Діяльність цих сукупних суб'єктів спрямовується, регламентується нормативно-правовими та програмними документами. Кожен з вхідних у сукупний суб'єкт конкретних суб'єктів має свої, але узгоджені, об'єднані цілі. Вони представлені у форматі певних результатів, але з розмежуванням функцій і ролей, в силу чого освітній процес є складна поліморфна діяльність. Загальна мета освітнього процесу як діяльності – збереження і подальший розвиток суспільного досвіду, накопиченого цивілізацією, конкретним народом, спільнотою. Вона здійснюється двома зустрічно спрямованими цілями передачі і прийому, організації освоєння цього досвіду і його засвоєння. В цьому випадку ми говоримо про сукупний ідеальний суб'єкт всього освітнього процесу, ефективність дії якого визначається усвідомленням обома його сторонами загальної цивілізаційно-значущої мети.

2. Специфічною особливістю суб'єктів освітнього процесу є також їх мотиваційна сфера, що складається з двох сторін. Суб'єкт педагогічної діяльності за ідеальною схемою працює заради досягнення спільної мети – «для здобувачів а потім для себе». Суб'єкт навчальної діяльності діє як би в зворотному напрямку цієї схеми: «для себе – заради досягнення спільної мети» як віддаленій і не завжди експліціруємої перспективи. Загальна для освітнього процесу точка «для учня» з боку педагога і «для себе» зі сторони здобувача визначає прагматичний, «реально діючий» мотив. Саме він характеризує дії сукупного ідеального суб'єкта, представленого педагогом і здобувачем. «Розумні» мотиви лежать ніби в основі освітнього процесу, не завжди навіть повною мірою усвідомлені не тільки здобувачем, але й педагогом.

3. Предметом освітнього процесу як діяльності зі сукупного суб'єкта, тобто тим, на що вона спрямована, є сукупність цінностей суспільної

свідомості, система знань, способів діяльності, передача яких з боку педагога зустрічається з певним способом їх оволодіння здобувачем. Якщо його спосіб освоєння збігається з тим методом дії, який пропонує педагог, то сукупна діяльність доставляє задоволення обом сторонам. Якщо в цій точці намічається розбіжність, то порушується і сама спільність предмета.

4. Розвиток і саморозвиток суб'єктів. Специфіка освітнього процесу полягає у взаємодоповнюваності цих двох явищ: розвиток здобувача передбачає постійний саморозвиток педагога, як умову розвитку здобувача. Суб'єкти освітнього процесу немов би «приречені» на саморозвиток, внутрішня сила якого слугує джерелом і імпульсом розвитку кожного з них.

5. Специфіка суб'єкта освітнього процесу відображає і таку важливу характеристику, як формування суб'єкта в системі його відносин з іншими. Освітній процес у будь-якій педагогічній системі представлений найрізноманітнішими людьми, групами, колективами. Саме тому проблема колективного суб'єкта стає самостійною навчально-виховною та виробничою проблемою, проблемою взаємин здобувачів та педагогічного колективу як окремого випадку соціальної спільноти [1].

Педагогічна взаємодія є необхідною умовою підвищення ефективності освітнього процесу. Наявність педагогічної взаємодії передбачає поєднання педагогічного впливу і власної активності вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання). Педагогічна взаємодія передбачає і доцільну організацію спілкування учасників освітнього процесу: відносини співпраці і взаємодопомоги, широкий обмін новою інформацією між учасниками освітнього процесу, зустрічний процес, прихильність здобувачів до дій педагога, співпереживання в радості пізнання, співучасть у вирішенні проблемних питань і пізнавальних завдань, прагнення прийти один до одного на допомогу при труднощі [1].

У процесі педагогічної взаємодії відбувається перебудова рольових відносин педагога й здобувачів у рівноправні. Проте її реалізація у практичній діяльності відбувається з великими труднощами.

Зазначимо, що для створення педагогічної взаємодії необхідно проєктувати умови, що сприяють:

– активному включенню всіх учасників освітніх процесів у обговорення і виконання дії при прийнятті рішень на різних етапах організації взаємодії;

– формуванню дослідницької позиції всіх суб'єктів освіти;

– об'єктивації поведінки, що передбачає отримання постійного зворотного зв'язку;

– побудова партнерського спілкування, що означає визнання та прийняття цінності особистості кожного, його думки, інтересів, особливостей, прагнень, перспективи особистісного зростання.

Таким чином, взаємодія – це узгоджена діяльність щодо досягнення спільних цілей і результатів, для вирішення проблеми або завдання, які є значущими для учасників. Саме діяльність лежить в основі розуміння педагогічної значущості взаємодії, в якій і через яку розкриваються здібності учасників освітнього процесу – предметно-практичні та психологічні. Крім того, у взаємодії відбувається міжособистісний вплив, що базується на взаєморозумінні і самооцінці основних учасників освітнього процесу. А педагогічна взаємодія є одним з ключових понять педагогічної науки, на якому ґрунтується процес становлення та розвитку особистості. Відповідно педагогічна взаємодія є складним процесом, який складається з великої кількості компонентів; є характерним для різних видів діяльності та носить міжпредметний характер. В основі педагогічної взаємодії лежить активна співпраця, без якої неможливий процес становлення майбутнього фахівця.

1.2. Особливості організації дистанційного навчання

Пріоритетним напрямом розвитку освіти на сучасному етапі визнано впровадження сучасних інформаційних цифрових технологій, що забезпечують

подальше вдосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Це досягається шляхом забезпечення поступової інформатизації системи освіти, запровадження дистанційного навчання, розроблення індивідуальних модульних програм різних рівнів, створення сучасних інформаційний технологій навчання. У Положенні про дистанційне навчання, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України наведено визначення поняття «дистанційне навчання» як індивідуалізований процес передачі та засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [52]. Дистанційне навчання дає можливість студентам і викладачам залишатися на зв'язку й бути залученими до роботи, працюючи вдома. Умови дистанційного навчання здебільшого пов'язані з надзвичайними ситуаціями, які становлять загрозу безпеці курсантів і студентів, наприклад під час війни або пандемії. Важливо зазначити, що в середовище дистанційного навчання не є звичним як для викладачів, так і для здобувачів освіти. Дослідники проблем та перспектив дистанційного навчання зазначають, що створення ефективного освітнього середовища вимагає не тільки технічних ресурсів, але й аналізу і перегляду певних педагогічних підходів, що підтримують якісне навчання, співпрацю та залучення до нього здобувачів освіти.

На думку О. Старжинської, при переході на дистанційне навчання викладач повинен використовувати інноваційні освітні технології, засновані на організації самостійної роботи здобувача освіти та контролю результатів навчання, при цьому потрібно поступово відходити від традиційних методів навчання [45, с. 237].

К. Спітковська виокремлює такі компоненти ефективного переходу на дистанційне навчання: «зрозумілий план дій, спільна стратегія, чіткі правила, тайм-менеджмент, професійна гнучкість, наставництво, комунікація» [44, с. 53].

Аналіз досліджень таких вітчизняних науковців як В. Биков, М. Жалдак, Л. Колісник, О. Комісарова, В. Кухаренко, Ю. Машбиць, М. Смульсон, В. Цап, В. Чумак, Г. Яценко дає змогу визначити дистанційне навчання як освітню систему, яка об'єднує в закритому освітньому середовищі закладу інформаційно-комунікаційні, комп'ютерні технології навчання, базу навчальних матеріалів та засоби контролю й оцінювання навчальних досягнень [29; 34; 41; 47; 56].

Оптимізація освітнього процесу та впровадженням нових методів викладання, в контексті впровадження дистанційного навчання постійно висуває нові виклики в галузі освіти. Спираючись на досвід науковців та дослідників, можна виділити переваги та проблеми дистанційної форми навчання. До переваг дистанційного навчання можна віднести те, що воно забезпечує студенту засвоєння навчального матеріалу у зручних, комфортних умовах, студент має можливість виконувати завдання у власному темпі та за власним графіком; цифрові технології допомагають викладачу індивідуалізувати та адаптувати навчальний матеріал під студента та надавати йому індивідуальну підтримку; електронні навчальні ресурси дозволяють студентам навчатися різноманітними способами, обирати той, який найбільше відповідає їхньому стилю навчання; програми дозволяють автоматизувати процес оцінювання завдань, що допомагає викладачам швидше надавати зворотний зв'язок та оцінки студентам; дистанційне навчання спонукає студента до самостійного здобуття знань та підвищує самоорганізацію.

Необхідно зауважити, що крім зазначених переваг дистанційного навчання існують проблеми, які заважають його розвитку у закладах освіти. Так дослідниці Г. Буянова та О. Удалова провели на початку 2023 року досідження «Використання цифрових інструментів у закладах освіти в умовах дистанційного навчання», в якому взяли участь 3150 науково-педагогічних працівників з усіх регіонів України. Результати дослідження висвітили низку проблем щодо дистанційного навчання (рис. 1.1) [60].

Серед проблемних питань на які зауважили респонденти:

– відсутність якісного інтернету – 19% респондентів;

– неналежне матеріально-технічне забезпечення здобувачів освіти – 17%;

– низький рівень мотивації та самоорганізації здобувачів освіти – 15%;

– брак часу через збільшення навантаження для педагога – 12 %;

– труднощі комунікації учасників освітнього процесу через недостатній рівень цифрової освіченості – 7%;

– відсутність підтримки з боку батьків – 7%;

– недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення – 6%;

– психологічні труднощі під час дистанційного навчання – 5%;

– труднощі організації практичного навчання – 5% респондентів;

– недостатній рівень цифрової компетентності педагогів – 4%;

– інші проблеми – 3% респондентів [60].

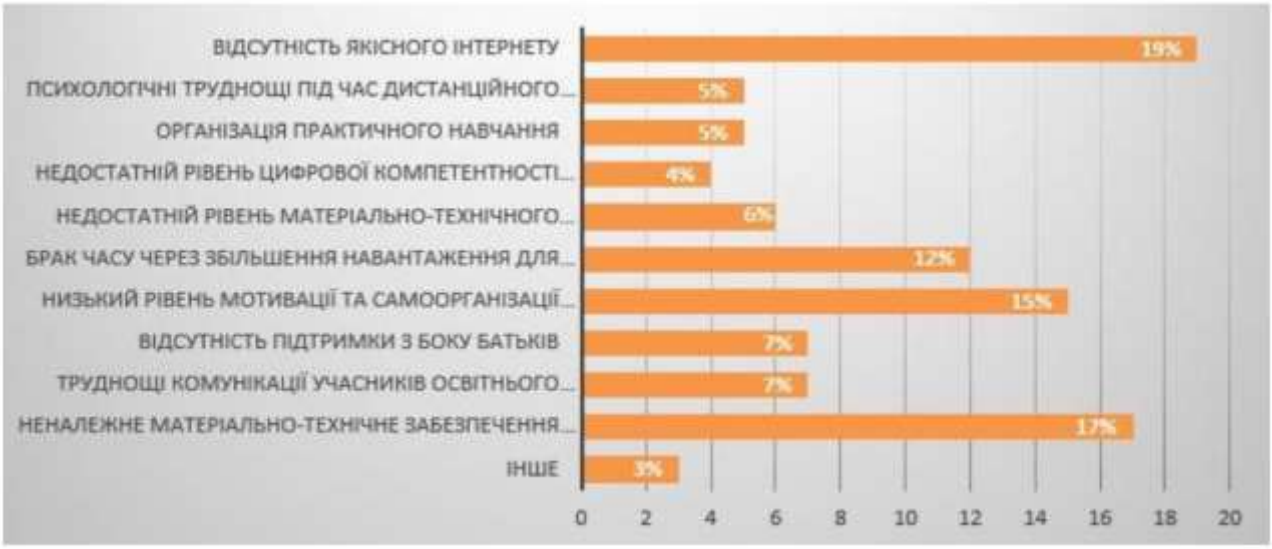

Рис. 1.1 Проблеми, що виникають при дистанційній формі навчання [60].

Визначені проблеми умовно можна поділити на: технічні, психолого-педагогічні та організаційні. Низка проблем як разі пов’язана саме з організацією педагогічної взаємодії в незвичних умовах дистанційної освіти.

Для якісного забезпечення освітнього процесу науково-педагогічним працівникам необхідно досконало володіти цифровими компетентностями як важливою складовою частиною професійної компетентності.

Науковці Ю. Мельник, Н. Бороденко, Н. Богданова зазначають, що «Нестача викладачів, що спеціалізуються на дистанційному викладанні дисциплін, а також фахівців з дистанційного навчання – модераторів, координаторів є суттєвою проблемою. Адже викладач повинен, крім дисциплін, знати специфіку і методи дистанційного навчання. Є достатньо велика різниця між проведенням аудиторного заняття і проведенням вебінару, відеолекції, спілкуванням у чаті тощо. Часто навчання викладачів обмежується тільки опановуванням навичок користувача, а потрібно – розробника курсів. Успішний розвиток системи дистанційного навчання без розв'язання проблеми підготовки педагогічних кадрів неможливий» [35].

Зауважимо, що внаслідок обмеження візуального контакту через фізичну віддаленість в умовах дистанційного навчання суб'єктів освітнього процесу виникає проблема щодо безпосереднього спостереження, розуміння і контролю у процесі міжособистісного спілкування викладача та здобувачів освіти. Розв'язати цю проблему можливо за умови підвищення рівня інтерактивності в дистанційному освітньому процесі.

Дослідники А. Клочко та А. Прокопенко окреслили декілька підходів, для підвищення рівня інтерактивності та сприяння кращому розумінню матеріалу студентами і які незважаючи на фізичну віддаленість, забезпечують доцільні педагогічні впливи та підтримку студентів в освітньому процесі:

– забезпечення взаємодії: інтерактивність може бути досягнута за допомогою вебінарів, відеоконференцій, форумів, чатів, спільних проєктів тощо. Важливо створити можливості для активної взаємодії між викладачем та студентами, де вони можуть задавати та обговорювати питання, спільно працювати над завданнями, використовуючи онлайн-інструменти;

– візуальний супровід: відеолекції, анімації, графіка та інші мультимедійні ресурси можуть допомогти зробити навчальний матеріал більш доступним та цікавим, стимулювати увагу та активність студентів;

– застосування адаптивних технологій навчання дозволяє організувати навчальну діяльність, пристосувавши дидактичний контент та завдання до

індивідуальних особливостей, потреб, здібностей та темпу навчання студентів, забезпечуючи більший рівень залученості та ефективності;

– використання інтернет-технологій дозволяє педагогам слідкувати за прогресом студентів виставляти оцінки, надавати зворотний зв'язок та коригувати освітній процес в реальному часі;

– використання віртуальної реальності та розширеної реальності: ці технології допоможуть створити віртуальне навчальне середовище, де студенти можуть взаємодіяти з матеріалами та один з одним у більш імерсивний спосіб. Імерсивний підхід в освіті осмислюється як стратегія пізнання, а також як сукупність прийомів, способів інтерактивної продуктивної взаємодії суб'єктів освітнього процесу з метою розвитку і саморозвитку особистості слухача в умовах штучно створеного віртуального оточення, яке здатне комплексно впливати на його сенсорні модальності;

– невербальний зв'язок: хоча відсутність безпосереднього візуального контакту може обмежити доступ до невербальної інформації, можливості використання емоджі, графіки, звукових сигналів тощо можуть допомогти певною мірою компенсувати цей недолік [19; 53].

Особливої уваги заслуговують психологічні проблеми, що виникають у здобувачів вищої освіти в ході дистанційного навчання, оскільки через просторову відстань з викладачем та одногрупниками у здобувачів освіти виникає відчуття певної ізольованості від своєї референтної групи та почуття самотності. Незадоволеність природної потреби у спілкуванні зі своїми однолітками через не встановлені емоційні зв'язки з часом може викликати у студентів стан безнадійності, втрати перспективи, що впливає на ефективність засвоєння знань. Поєднання таких психологічних проблем з технічними та фінансовими значною мірою спонукає студента до припинення навчання у дистанційному форматі [14].

У монографії такими науковцями, як М. Смульсон, Ю. Машбиць, М. Жалдак, Ю. Ільїна, В. Цап, Н. Бугайова та ін. окреслено декілька способів організації онлайн спільноти, сприятливої для ефективної взаємодії між

викладачем та студентами. Серед них можна виділити: почергове застосування засобів синхронної та асинхронної комунікації; включення у структуру навчального курсу «формувального» етапу, який передбачає ознайомлення студентів із вказівками викладача щодо ефективної онлайн-комунікації; дотримання правил мовного етикету та створення позитивної атмосфери у процесі викладання дисциплін у дистанційному форматі. Також рекомендується під час онлайн-навчання використовувати вправи на знайомство – це допомагає студенту налагодити стосунки та скласти уявлення щодо особистості викладача та одногрупників [14].

Зауважимо, що впровадження цифрових технологій у процес оцінювання і загалом впровадження дистанційної освіти потребує обізнаності та підготовки викладачів, тобто цифрових умінь, а також забезпечення конфіденційності даних та цифрової безпеки.

Оскільки освітній процес у ЗВО відбувається у відповідності з освітньою програмою та за певним розкладом, тому для кращого сприйняття та засвоєння навчального матеріалу здобувачами необхідно дотримуватись основних вимог при формуванні навчального контенту для електронних ресурсів:

– електронний ресурс має містити достатній обсяг контенту;

– інформація має бути викладена чітко, доступно, лаконічно та вчасно оновлена;

– текст повинен мати чітку структуру, назви його елементів для зручної навігації;

– текст, ілюстрації, фотографії, графіки, відеофрагменти та інші візуальні засоби мають бути якісними, чіткими, різноманітними та доречними;

– не можна перевантажувати електронні ресурси зайвими деталями та інформацією;

– потрібно враховувати можливість зворотного зв’язку зі здобувачами освіти для забезпечення вчасної підтримки.

Таким чином, для ефективності дистанційного навчання у ЗВО необхідно створити таке навчальне інформаційне середовище, яке здатне надати доступ

студентам через освітню онлайн платформу до об’єднаного на ній комплексу навчальних матеріалів: комп’ютерних інформаційних джерел, електронних бібліотек, відео- й аудіотек, підручників, навчальних та методичних посібників; електронних практикумів і лабораторій; завдань і засобів підсумкової атестації.

Дуже важливо забезпечити викладачам достатню підтримку та ресурси для впровадження нових методів навчання. Це може включати навчальні матеріали, методичні рекомендації та обмін досвідом. Викладачам слід надавати можливості для професійного розвитку, ознайомлення з новими методами викладання та використання сучасних педагогічних підходів. Університети повинні сприяти проведенню досліджень у сфері педагогіки та використання технологій у навчанні, впроваджуючи інновації в освіті, задля удосконалення методики та забезпечення якісного навчання в дистанційному форматі.

Таким чином, оптимізація освітнього процесу та використання нових методів та форм навчання у сфері вищої освіти вимагає комплексного підходу, включаючи технологічні, педагогічні, організаційні, економічні та соціальні аспекти.

Сьогодення вимагає від закладів вищої освіти посилення самостійної роботи студентів, а сучасні дистанційні технології дозволяють забезпечити студентів електронними навчальними матеріалами й завданнями для самостійного виконання та здійснити відповідний контроль їх навчальних досягнень. В умовах тотальної цифровізації освітнього процесу в Україні, як і в усьому світі формується образ сучасного педагога, який має не лише володіти знаннями своєї дисципліни, педагогічною майстерністю, знаннями в галузі цифрових технологій, а й уміти застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Електронні засоби навчання (технічні пристрої, тобто сам комп’ютер, програмне забезпечення, автоматизовані системи навчання) принципово відрізняються від звичайних технічних засобів навчання можливостями опрацювання інформації, часткової автоматизації інтелектуальних дій, інтеграції різних видів діяльності. Важливою є організація такої педагогічної

взаємодії суб'єктів освітнього процесу, за якої підготовка студентів до використання електронних засобів у майбутній професійній педагогічній діяльності буде ефективною.

З огляду на те, що педагогічна взаємодія може розглядатися як нелінійна система, що розвивається як у просторі, так і в часі, і за певних умов стає чинником розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу, дослідники М. Малахов, О. Кравченко, Л. Ряба пропонують розглядати сутність поняття педагогічної взаємодії на підставі синергетичного підходу [32]. Синергетика – міждисциплінарний напрям, який займається вивченням систем, що складаються з багатьох підсистем різної природи, однак, як стверджує В. Соловйов, цей термін «визначає більш вузьку теорію самоорганізації в системах різної природи. У широкому розумінні вживають термін «теорія складності», яка не має дотепер чіткого математичного означення, проте може бути охарактеризована рисами тих систем і типів динаміки, котрі виступають предметом її вивчення» [43]. Такий підхід дає змогу:

– оперувати з такими складними нелінійними системами, як педагогічні, та ефективно керувати ними;

– пояснити ті різноманітні явища (координації, кооперації, флуктуації, нелінійності, динамізму, еволюції, самоподібності множин тощо), які необхідно враховувати з метою забезпечення ефективності педагогічної взаємодії у процесі використання НІТН;

– розкрити поліфункціональний характер педагогічної взаємодії.

Педагогічну взаємодію дослідники розглядають як систему синергетичної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що розгортається на рівні різних діяльнісних підсистем і спрямована на навчання, освіту, виховання, розвиток, формування особистості [32].

Дистанційне навчання пропонує додаткові можливості для викладачів і студентів задля спільної співпраці та досягнення цілей. Онлайн-освіта відбувається ефективно, коли викладачі й студенти беруть участь та взаємодіють у цифровому середовищі, використовуючи інтернет і технологічні

ресурси комп'ютерних мереж синхронно, тобто їх використання має збігатися зі встановленими розкладами сеансів.

Щоб організувати педагогічну взаємодію викладача і студентів у процесі впровадження дистанційної освіти, необхідні певні *педагогічні умови*, а саме: наявність у закладах освіти електронних засобів навчання, програмного забезпечення освітнього процесу; підготовленість педагогів до роботи з комп'ютерною технікою; готовність студентів працювати з комп'ютером; розроблення дидактичної та методичної підтримки курсів навчальних дисциплін (створення комп'ютерних методик, електронних підручників, електронних версій посібників, комп'ютерних навчально-контролюючих програм для самоконтролю, діагностування й корекції знань студентів).

Педагогічна взаємодія під час використання засобів дистанційної освіти у навчання має поліфукціональний характер. Слід зауважити, що в цій взаємодії виявляються в освітньому процесі окремо або інтегровано, важливі функції:

– інформаційна (підвищенню загальноосвітнього, професійного й культурного рівнів майбутніх фахівців сприяє використання навчальних посібників, банків даних, мережі Internet та ін.);

– навчальна (ознайомлення студентів з навчальною інформацією забезпечує засвоєння ними знань, формування умінь і навичок);

– діагностична (наявність програм контролю створює студентам можливості для самоконтролю засвоєння ними навчальної інформації з відповідних тем курсу; дає змогу викладачеві визначати якість знань студентів);

– розвиваюча (зростає комп'ютерна грамотність студентів, розширюється їхній науково-технічний кругозір, що стимулює рефлексію та аналіз ними своєї діяльності);

– управлінська (допомагає викладачеві під час проведення різних видів занять) тощо [32].

У процесі дистанційної освіти, на думку вчених, можна виділити три головні етапи розгортання педагогічної взаємодії.

На першому етапі у процесі вивчення базових дисциплін студентам

пропонується навчальні посібники, що супроводжуються електронними версіями на компакт-дисках. На другому етапі під час вивчення спеціальних дисциплін студенти курсів ознайомлюються із сутністю НІТН і на прикладі низки комп'ютерних навчально-контролюючих програм, вивчають можливості застосування інформаційних технологій у освітньому процесі. Крім того, на цих етапах студенти аналізують, порівнюють, оцінюють запропоновані електронні версії, визначають їхні переваги і недоліки, а також самостійно розробляють сценарії та комп'ютерні програми для тематичного контролю знань. Під час навчально-виробничої практики (третій етап) вони мають змогу впровадити створені комп'ютерні програми у виробничий процес на етапі планування і управління окремих ланок виробництва. Дослідники стверджують, що складності під час педагогічної взаємодії виникають внаслідок проблем впровадження розроблених комп'ютерних програм у освітній процес.

Ми повністю поділяємо думку, що низький рівень базових знань з основ інформатики та комп'ютеризації, недостатнє оволодіння навиками роботи з засобами та програмами дистанційного навчання заважають ефективній педагогічній взаємодії під час такого навчання.

Отже, для організації ефективної педагогічної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу потрібно спрямувати професійну підготовку майбутніх викладачів закладів вищої освіти на розуміння особливостей дистанційної освіти, підвищення знань і навичок цифрової грамотності.

Висновки до розділу 1

1. Розглянуто джерела сучасної наукової літератури щодо визначення поняття «педагогічна взаємодія в освіті». Визначено, що педагогічна взаємодія – це процес спільної діяльності суб'єктів освіти з конкретною педагогічною метою на основі встановлених норм і цінностей, результатом якої є зміни в цінностях, установках, діяльності, особистісному світогляді та поведінці здобувачів освіти.

Педагогічна взаємодія повинна проявлятися тільки у вигляді співробітництва, коли обома сторонами досягається взаємна згода й солідарність у розумінні цілей спільної діяльності та шляхів досягнення. Сутністю педагогічної взаємодії є прямий чи непрямий вплив суб'єктів цього процесу один на одного, що породжує їх взаємний зв'язок. Найважливішою характеристикою особистісного аспекту педагогічної взаємодії є можливість взаємного впливу й здійснення реальних перетворень не тільки в пізнавальній, емоційно-вольовій, а й у особистісній сферах.

2. Розглянуто особливості організації дистанційного навчання. Визначено, що до особливостей дистанційного навчання можна віднести те, що воно забезпечує студенту засвоєння навчального матеріалу у зручних, комфортних умовах, студент має можливість виконувати завдання у власному темпі та за власним графіком; цифрові технології допомагають викладачу індивідуалізувати та адаптувати навчальний матеріал під студента та надавати йому індивідуальну підтримку; електронні навчальні ресурси дозволяють студентам навчатися різноманітними способами, обирати той, який найбільше відповідає їхньому стилю навчання; програми дозволяють автоматизувати процес оцінювання завдань, що допомагає викладачам швидше надавати зворотний зв'язок та оцінки студентам; дистанційне навчання спонукає студента до самостійного здобуття знань та підвищує самоорганізацію. Але внаслідок обмеження візуального контакту через фізичну віддаленість в умовах дистанційного навчання суб'єктів освітнього процесу виникає проблема щодо безпосереднього спостереження, розуміння і контролю у процесі міжособистісного спілкування викладача та здобувачів освіти. Розв'язати цю проблему можливо за умови підвищення рівня інтерактивності в дистанційному освітньому процесі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПИТАНЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Аналіз питань з організації педагогічної взаємодії в процесі дистанційного навчання у майбутніх викладачів

Дослідники освіти зазначають низку переваг, що має дистанційне освітнє середовище: великий мотиваційний потенціал; конфіденційність; зниження «страху помилки, втрати обличчя»; можливість неодноразового повторення навчального матеріалу; модульність; динамічність доступу до інформації; доступність, наявність довідкової системи; можливість самоконтролю; відповідність принципам розвивального навчання; індивідуальний підхід; забезпечення педагогічних принципів наочності і багатоваріантності подання інформації; комплексне поєднання цих принципів [14].

Але перехід до дистанційної освіти призвів до суттєвих змін у структурі діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників, особливо такої її складової, як педагогічна комунікація. Це пов’язано насамперед з тим, що в результаті нагальної переорієнтації на дистанційні технології навчання викладачі та студенти стикаються з низкою проблем, серед яких найбільш важливими є індивідуальні бар’єри щодо технічного забезпечення підключення до Інтернету; брак методичних знань щодо онлайн-навчання; невміння користуватися цифровими технологіями. Ще однією проблемою є зміна формату педагогічної комунікації, яка набуває нових особливостей для викладачів та студентів [39].

У результаті термінової переорієнтації на дистанційні освітні технології викладачі та студенти зіткнулися з низкою проблем, серед яких найважливіші: неможливість вивчення деяких дисциплін в онлайн режимі; індивідуальні перешкоди технічного забезпечення Інтернетз’єднання; брак методичних знань із навчання онлайн; невміння користуватися онлайн майданчиками. Також відбувається зміна формату педагогічного спілкування, яке набуває нових для викладачів і здобувачів рис. Дистанційна педагогічна взаємодія в освітньому

середовищі ускладнюється обмеженням звичних форм фізичного контакту в системі «викладач-студент». Взаємодія між викладачами та студентами в дистанційній освіті відбувається в межах штучно створеного комунікаційного простору. Під комунікативним простором ми розуміємо локалізовану ситуацію взаємодії, в якій є місце, час і взаємне бажання до спілкування, спрямоване на досягнення освітніх цілей. В умовах дистанційної освіти цей процес ускладнюється необхідністю співпрацювати, сприймати і розуміти інших у віртуальному просторі. Жива робота викладача і студента є головною складовою освітнього процесу. Спілкування є найважливішим аспектом педагогічної діяльності, а її ефективність залежить від вирішення різноманітних педагогічних завдань і способів комунікації між викладачами та студентами.

При наявності різноманітних засобів і платформ, що допомагають ефективно організовувати дистанційне навчання, зазначимо на недостатню організацію «живого» спілкування і ефективної взаємодії. До недоліків дистанційного навчання дослідники визначають: емоційну віддаленість учасників, психологічний дискомфорт, відсутність колективного духу, негативний вплив на здоров'я, недостатню кількість практики, тривалу роботу з комп'ютером, внутрішню неготовність працювати дистанційно тощо.

Як зазначають дослідники О. Романовський, В. Мороз. С. Домбровська, Л. Грень – найбільш відчутними за своїм впливом недоліками дистанційної форми навчання здобувачі вищої освіти називають індивідуальні, соціально-психологічні і фізіологічні особливості людини – підсумкова частка значущості цього фактору дорівнює 24% [37].

Суб'єкт-суб'єктне спілкування між викладачем та студентами, а також між самими здобувачами освіти є обов'язковим, незалежно від форми проведення заняття. Забезпечення емоційної взаємодії та психологічного комфорту під час дистанційного навчання залежить від викладачів, від їхнього уміння ефективно організовувати цей процес [7].

Без очного спілкування викладача зі студентом, в тому числі без візуального контакту, і не завжди в режимі реального часу, із процесу

спілкування виключаються такі психологічні ресурси, як емпатія та взаємопідтримка.

А. Бровченко передбачає різні рівні активності викладача і студентів залежно від ступеня залучення у взаємодію:

– перший рівень: викладач і студент сприймаються один одним як носії навчальної функції, особистісні особливості та індивідуальність, яких не має жодного значення (акцент на сприйнятті та запам'ятовуванні інформації);

– другий рівень: рівень: вміння привернути і втримати увагу кожного, хто до неї приєднався, незалежно від його вихідної мотивації, вміння залучити кожного до процесів, що відбуваються у віртуальному, але все одно спільному просторі;

– третій рівень: створення ефекту присутності в аудиторії, по суті – створення ілюзії, хоча відстань просторова у взаємонавчанні не завжди настільки важлива, як відстань психологічна, непорозуміння та відчуженість (творча практична діяльність результатом якої є «динамічні» знання) [3].

На нашу думку, таким чином обґрунтовується засоби, які дозволяють організовувати взаємодію на найвищому рівні не тільки між викладачем і студентами, а й організувати ефективну співпрацю між студентами.

Навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій – всього лише особлива форма організації навчання, що вимагає змін у традиційних освітніх процесах та перегляду принципів і методів освітньої діяльності. В умовах онлайн доцільно використовувати форми й види навчальної роботи, що спонукають до активної співпраці, забезпечують активне слухання і зворотній зв'язок, виконують стимулюючу, контрольну і діагностичну функції.

Допомогти студентам подолати психологічну віддаленість і легше комунікувати можна за допомогою використання певних вправ, які спонукають до спостережливості, критичного мислення, особистої зацікавленості, передбачають обмін емоціями, ставленнями, впливають на мотивацію, сприяють створенню емоційно позитивного середовища та емпатії.

Зазначимо важливість групової роботи в умовах дистанційного навчання, оскільки така робота не тільки дозволяє організувати процес взаємонавчання, але й сприяє розвитку психологічної стійкості, формує та підтримує почуття єдності, мотивує до навчання. У процесі групової роботи студенти співпрацюють, розподіляють обов'язки, обмірковують результати, спілкуються між собою, вчаться аргументувати свою думку, відстоювати позицію.

Організовуючи взаємодію, важливо налаштувати зворотній зв'язок зі студентами. В умовах дистанційної освіти для цього доцільно використовувати сервіси, які дозволяють у режимі реального часу створювати презентації, відображати результати голосування, обговорення, відповіді на запитання тощо.

Також вважаємо, що взаємодія між викладачем і студентом повинна відбуватися з врахуванням різноманітних можливостей віртуального простору (віртуальні кімнати та дошки, чати, онлайн сервери, інтерактивні вправи тощо).

Щоб зацікавити здобувачів освіти та підвищити їх мотивацію потрібно розробляти власні відео-уроки, інтерактивні заняття з аудіо книгами, електронними підручниками, онлайн-тренажерами, різними видами презентацій, завдань, онлайн-тести [58].

Перед початком дистанційного навчання викладачу потрібно:

– визначити цілі (який навчальний контент буде опрацьовано в режимі офлайн чи онлайн);

– спланувати роботу (з допомогою яких ресурсів буде доцільно організувати освітній процес);

– обрати ресурси та відповідні матеріали;

– розробити критерії оцінювання (адаптовані згідно форми навчання);

– скласти та узгодити розклад та календарно-тематичне планування;

– встановити та запровадити чіткі правила роботи (обов'язкові як для здобувачів освіти так і для викладача).

Організовуючи педагогічну взаємодію в умовах дистанційного навчання потрібно правильно поєднувати роботу в онлайн- та офлан-режимах. В режимі

офлайн здобувачі освіти опрацьовують теоретичний матеріал самостійно, складають список незрозумілих питань за темою, закріплення навчальної інформації відбувається в зручний час і в будь-якому місці. Під час онлайн-заняття здобувачі освіти отримують роз'яснення щодо нової теми, обговорюють вивчений матеріал, отримують інструкції щодо подальшої роботи. Для організації офлайн-навчання доцільно використовувати сервіси Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams. Для проведення онлайн-занять підходять Zoom, Skype, Google Meet, Microsoft Teams. Користуючись певною академічною свободою, викладач може самостійно обрати ту чи іншу платформу для здійснення освітньої діяльності, або освітній заклад може організувати дистанційне навчання за допомогою безкоштовних веб-серверів та платформ. При виборі платформ для роботи необхідно врахувати зручність, доступність при використанні як самим викладачами так і студентами. Не слід часто змінювати платформу для навчання перебираючи одну чи іншу, краще налагодити роботу до високого рівня на одній, основною перевагою буде якісне навчання. Перед початком роботи із здобувачами освіти потрібно провести інструктаж з роботи.

Велике значення має оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. За технологічної можливості можна проводити оцінювання результатів навчання за допомогою дистанційних платформ, користуючись відповідними засобами та інструментарієм. Зручно здійснювати оцінювання в електронному журналі, створеному на Google Диску. Кожному здобувачу надавати посилання саме на його сторінку в електронному журналі. Оцінки можна виставляти миттєво після перевірки робіт, студенти будуть мати змогу завжди бачити результати виконаних всіх видів обов'язкових занять [8]. Результати оцінювання здобувачів слід надавати в індивідуальному порядку шляхом використання електронної пошти, sms, месенджерів. Для зручності проведення поточного контролю під час дистанційного навчання використовують різні анкети. Також можна робити анкетне опитування після вивчення кожної теми. Для оцінювання за дистанційною формою навчання можна користуватися тими

засобами, які комфортні для всіх учасників освітнього процесу. Щоб оцінити індивідуальні досягнення здобувачів освіти доцільно використати оцінювання портфоліо. Портфоліо – це накопичувальна система оцінювання, що допомагає здобувачам освіти ставити цілі, планувати та організовувати особисту навчальну діяльність; накопичувати роботи різного виду, що підкреслює індивідуальний розвиток кожного; підвищувати роль самооцінки.

Дотримання правил зворотного зв'язку надасть змогу зняти напругу і сприятиме оптимальному темпу та індивідуальному підходу до навчання кожного здобувача освіти.

Під час навчання в дистанційному режимі контрольні роботи необхідно виконувати в синхронному (коли всі учасники освітнього процесу перебувають у веб середовищі одночасно) або асинхронному режимі (освітній процес здійснюється за зручним для викладача та студентів розкладом, неодночасно, але з визначеними термінами).

Наступним важливим кроком в організації дистанційного навчання є обладнання робочого місця. Здобувач освіти повинен мати все, що йому може знадобитися для здійснення навчання в дистанційному режимі. Особливо важно: забезпечити можливість працювати з комп'ютером або іншими гаджетами та стабільне з'єднання з Інтернетом; комфортні умови для занять; вчасно вмикати гаджети або комп'ютери та підключатись до дистанційної платформи; встановити антивірусні програми для безпечної роботи в інформаційному середовищі; відредагувати яскравість та контрастність екрану до комфортного рівня; створити середовище з мінімумом шуму. При організації дистанційного навчання слід дотримуватись зручного графіку і режиму роботи, щоб не доводити свій стан до емоційного вигорання та.

Отже, ефективна організація співпраці «викладач-студенти» під час освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання у вищій школі передбачає врахування ряду вимог:

– психологічна готовність до дистанційного навчання усіх учасників освітнього процесу;

– врахування різноманітних можливостей віртуального простору з урахуванням предмету, теми, змісту заняття;

– достатній технічний і методичний рівень володіння інтернетплатформами;

– емоційна стійкість та стресостійкість;

– психологічний комфорт на занятті;

– практичне спрямування занять.

2.2. Методичні поради щодо організації дистанційного навчання у НУБіП України

Аналіз питань з організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання дав змогу висвітлити методику та сформулювати методичні поради щодо формування у майбутніх викладачів навичок і знань необхідних для організації якісної педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання.

Для якісної організації педагогічної взаємодії під час проведення дистанційного навчання, майбутнім викладачам необхідно реалізувати вирішення низки питань визначених у вигляді наступних порад:

– визначитися з інтернет-платформою (вона має влаштовувати всіх учасників освітнього процесу);

– вирішити проблеми з недостатньою цифровою компетентністю викладачів для роботи у навчальному інформаційно-комунікативному середовищі.

– скласти відповідний розклад занять та консультацій з дисциплін (по яких виникає багато питань);

– розробити критерії оцінювання та контролю (критичне оцінювання, дотримання академічної доброчесності, налаштувати зворотній зв’язок із здобувачами освіти);

– удосконалювати педагогічну діяльність (під час навчання доцільно надавати завдання різних видів);

– вміти ефективно працювати та використовувати електронні ресурси;

– налагодити якісну комунікацію із здобувачами освіти та організувати їхню самостійну роботу;

– розробити власну стратегію розвитку;

– орієнтуватися в потоці інформації, оцінювати та аналізувати медіа тексти;

– застосовувати методики і технології організації та реалізації електронного та змішаного навчання.

Висока комунікація із здобувачами освіти досягається за рахунок добре налагоджених програмного забезпечення, з'єднання через мережу Інтернет, дотримання режиму роботи та встановлених правил комунікації й створення сприятливого психологічного настрою при здійсненні навчання. При цьому важливо у здобувачів освіти розвинути вміння організувати свою самостійну роботу.

Для організації якісної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти майбутнім викладачам потрібно застосовувати для проведення таких занять комплекс необхідних веб-ресурсів до навчальних дисциплін:

– методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо;

– документи планування освітнього процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять);

– відео- та аудіозаписи занять, лабораторних, практичних занять тощо;

– мультимедійні матеріали;

– термінологічні словники;

– практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
– віртуальні лабораторні роботи із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;

– віртуальні тренажери із методичними рекомендаціями щодо їх використання;

– пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування із автоматизованою перевіркою результатів, тестування із перевіркою викладачем;

– ігрові інтерактивні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх використання;

– електронні бібліотеки чи посилання на них;

– бібліографії;

– дистанційний курс, що об’єднує зазначені вище веб-ресурси навчальної дисципліни (програми) єдиним педагогічним сценарієм;

– інші ресурси навчального призначення.

Ефективному використанню цих веб-ресурсів під час дистанційного навчання сприятиме підвищення загального рівня цифрової грамотності всіх суб’єктів освітнього процесу, а найголовніше підвищення рівня цифрової грамотності викладачів вищої школи. Для організації якісної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти викладачі вищої школи повинні володіти базовими знаннями та навичками із цифрової грамотності у таких сферах:

– Основи комп’ютерної грамотності.

– Інформаційна та медіаграмотність. Вміння працювати з даними.

– Створення цифрового контенту.

– Комунікація і взаємодія у цифровому суспільстві.

– Безпека у цифровому середовищі.

– Вирішення технічних проблем.

– Навчання впродовж життя у цифровому суспільстві.

Отже, формування у майбутніх викладачів навичок і знань педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання можливо лише за умови оволодіння ними базовими знаннями та навичками із цифрової грамотності та елементами соціокультурної складової організації педагогічної взаємодії (педагогічне спілкування; функції педагогічного спілкування; структура та стилі спілкування).

Висновки до розділу 2

1. Проаналізовано питання з організації педагогічної взаємодії в процесі дистанційного навчання у майбутніх викладачів.

Визначено, що ефективна організація педагогічної взаємодії викладач-студенти у освітньому процесі під час дистанційного навчання у вищій школі передбачає врахування ряду вимог: психологічна готовність усіх учасників освітнього процесу до дистанційного навчання; врахування різноманітних можливостей віртуального простору з урахуванням предмету, теми, змісту заняття; достатній технічний і методичний рівень володіння інтернет платформами; емоційна стійкість та стресостійкість; психологічний комфорт на занятті; практичне спрямування занять.

2. Сформульовано методичні поради щодо організації дистанційного навчання і налагодження педагогічної взаємодії під час його проводження у НУБіП України. Для організації якісної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти потребується високий рівень знань та навичок із цифрової грамотності у викладачі вищої школи.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

3.1. Організація та проведення експериментальної роботи щодо формування педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання

Дослідження проводилось на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України. У дослідженні взяли участь студенти, що навчаються на денній формі навчання гуманітарно-педагогічного факультету кафедри педагогіки, спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньої-професійних програм «Педагогіка вищої школи», «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті» протягом 2023-24 навчального року.

На початковому етапі було проведено констатувальний експеримент. Він проводився у першому семестрі навчання майбутніх викладачів вищої школи. У досліджені брали участь 43 студенти навчальних груп ПВШ-23001м, (19 чоловіків, 7 жінок віком від 22 до 32 років), ІКТО-23001м (14 чоловіків, 3 жінки віком від 24 до 30 років). Під час проведення педагогічного експерименту застосовувались емпіричні методи: спостереження за навчальною діяльністю студентів; тестування; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) для перевірки рівнів сформованості цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування майбутніх педагогів вищої школи, що обумовлює успішну організацію педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання в НУБіП України; для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних використовувались методи математичної статистики.

Педагогічний експеримент застосовувався як комплексний метод дослідження, що забезпечує науково-об’єктивну і доказову перевірку рівня сформованості цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування у майбутніх педагогів для організації ефективної педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання в НУБіП України.

Мета дослідно-експериментальної роботи – дослідження формування цифрової грамотності та соціокультурної складової майбутніх викладачів, що обумовлює ефективну організацію педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Завдання дослідно-експериментальної роботи:

1. Дослідити формування цифрової грамотності майбутніх викладачів вищої школи та її ключових складників (здатність критичного пошуку, обробки інформації, застосування інноваційних технологій для створення та поширення контенту, максимально ефективно користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями та цифровими ресурсами для роботи, навчання, спілкування та розвитку), що обумовлюють організацію педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти.

2. Дослідити в майбутніх викладачів формування соціокультурної складової, що обумовлюють організацію педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти (розуміння та усвідомлення важливих аспектів культури міжособистісного спілкування, етичного поводження в медіапросторі, розуміння правил та стандартів поведінки в цифровому середовищі, які включають у себе повагу до інших користувачів мережі, використання зрозумілої мови та образів, усвідомлення безпечної роботи в Інтернеті).

3. Перевірити формування у фаховій підготовці Національного університету біоресурсів і природокористування України цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування майбутніх педагогів, що обумовлюють організацію педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання.

Дослідження проводилося в два взаємопов’язаних етапи – з 2023 до 2024 рік: 1-й етап констатувальний (2023 р.); 2-й етап формувальний (2023-2024 р.). У дослідженні взяли участь 43 студенти.

На констатувальному етапі опрацьовано питання добору відповідних методів; визначено фактичний рівень цифрових вмінь та знань і навичок

педагогічного спілкування майбутніх педагогів вищої школи для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання; проаналізовано змістову складову професійної підготовки в контексті знання цифрових технологій для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання. Констатувальний експеримент підтвердив актуальність обраної проблеми. З метою вивчення проблем і перспектив організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання на констатувальному етапі експерименту проводилася діагностика сформованості цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування майбутніх педагогів вищої школи. За основу було взято результати цілеспрямованих педагогічних спостережень, а саме:

– основні аспекти цифрової грамотності, які охоплюють знання і навички роботи з гаджетами та програмним забезпеченням, знання і розуміння роботи операційних систем, текстових редакторів, електронних таблиць, інтернет-браузерів тощо;

– розуміння та усвідомлення важливих аспектів культури міжособистісного спілкування, етичного поводження в медіапросторі, розуміння правил та стандартів поведінки в цифровому середовищі, які включають у себе повагу до інших користувачів мережі, використання зрозумілої мови та образів, усвідомлення безпечної роботи в Інтернеті;

– здійснювалися порівняльні аналізи результатів успішності за результатами екзаменаційних сесій; визначався рівень знань майбутніх викладачів про цифрові технології в освіті, про педагогічне спілкування і організацію педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти.

Визначення результатів дослідження відбувалось за трьома рівнями (високий, середній, базовий). Високий рівень указував на те, що у студента сформовані цифрові вміння та знання у сферах: Цифрове суспільство, Електронне урядування, Електронна школа, Електронне навчання, Безпека в цифровому суспільстві. Студент цього рівня творчо володіє навичками педагогічної комунікації, професійної співпраці, рефлексії розвитку цифрової компетентності, неперервного професійного розвитку; володіє вміннями:

добору цифрових ресурсів, створення та модифікації цифрових освітніх ресурсів, їх управління та спільного використання, захисту цифрових ресурсів, організації та управління освітнім процесом здобувачів, організації співпраці здобувачів освіти, забезпечення зворотного зв'язку й оцінювання студентів, організації самоконтролю студентів, індивідуалізації та диференціація навчання; вміло аналізує та інтерпретує цифрові данні; відповідально використовує цифрові технологій та сервіси; розв'язує проблеми за допомогою цифрових технологій та сервісів.

Середній рівень указує на то, що майбутній викладач має теоретичні знання з інформаційної та медіа грамотності, але у нього недостатньо сформовані практичні навички та уміння, зокрема із педагогічної комунікації, професійної співпраці, рефлексії розвитку цифрової компетентності, неперервного професійного розвитку. Він слабо володіє вміннями: добору цифрових ресурсів, створення та модифікація цифрових освітніх ресурсів, управління та спільного використання цифрових освітніх ресурсів, захисту цифрових ресурсів, організації та управління освітнім процесом здобувачів.

Базовий рівень указує на то, що здобувач освіти майже не володіє ні теоретичними знаннями, ні практичними уміннями та навичками педагогічної комунікації, професійної співпраці, рефлексії розвитку цифрової компетентності, неперервного професійного розвитку. Він не вміє добирати цифрові ресурси, створювати та використовувати цифрові освітні ресурси, розв'язувати проблеми за допомогою цифрових технологій та сервісів.

Дослідження цифрової грамотності студентів проводилося за допомогою національного тесту на цифрову грамотність громадян «Цифрограм для учителів» (Додаток А). Тест запущено на онлайн-платформі «Дія» Міністерством цифрової трансформації України. У тесті використовуються технології стандартизованого тестування. Закладено критеріально-орієнтований тип вимірювання. Регламентовано процедуру проведення тестування, уніфіковано інструкції, а також засоби реєстрації результатів, їх обробки та збереження. За основу даного інструменту було взято Рамку цифрових

компетентностей для громадян України, яку за результатами досліджень у відповідній сфері було створено українськими експертами на основі європейської концептуально-еталонної Рамки цифрових компетентностей для громадян ЄС (DigComp 2.1.) [57].

Результати за цією методикою на констатувальному етапі дослідження наведено в табл. 3.1. Вони свідчать про недостатній рівень сформованості цифрової грамотності для організації педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти.

Таблиця 3.1

Рівні сформованості цифрової грамотності майбутніх педагогів для організації педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти

Рівень сформованості цифрової грамотності	Кількість	%
Високий С	4	9,3
Середній В	23	53,5
Базовий А	16	37,2

Констатувальний етап експерименту показав, що базові знання та навички із цифрової грамотності у сферах: Основи комп'ютерної грамотності; Інформаційна та медіаграмотність; Вміння працювати з даними; Створення цифрового контенту; Комунікація і взаємодія у цифровому суспільстві; Безпека у цифровому середовищі; Вирішення технічних проблем; Навчання впродовж життя у цифровому суспільстві у студентів не сформовано. Цифрова грамотність респондентів не достатня для організації ефективної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти, тому необхідне педагогічне втручання при якому буде сформовано достатній рівень цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування майбутніх викладачів вищої школи для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання.

Перевірка соціокультурної складової, що обумовлює організацію педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти відбувалась у студентів за

результатами контрольних робіт, письмового та усного опитування та за допомогою тестування (Додаток Б). Результати наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Рівні сформованості соціокультурної складової організації педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти

Рівень сформованості соціокультурної складової	Кількість	%
Високий	6	13,95
Середній	24	55,81
Базовий	13	30,24

Констатувальний етап експерименту показав, що базові знання та навички із педагогічного спілкування у студентів не достатньо сформовано. Рівень розуміння та усвідомлення важливих аспектів культури міжособистісного спілкування, етичного поводження в медіапросторі, розуміння правил та стандартів поведінки в цифровому середовищі не достатньо для організації ефективної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти, тому потрібне цілеспрямоване педагогічне втручання.

Загальні результати щодо сформованості цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування майбутніх викладачів вищої школи для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання на констатувальному етапі експерименту наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Рівні сформованості цифрових вмінь та знань і навичок для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання на констатувальному етапі

Рівні сформованості	%
Високий	11,63
Середній	54,65
Базовий	33,72

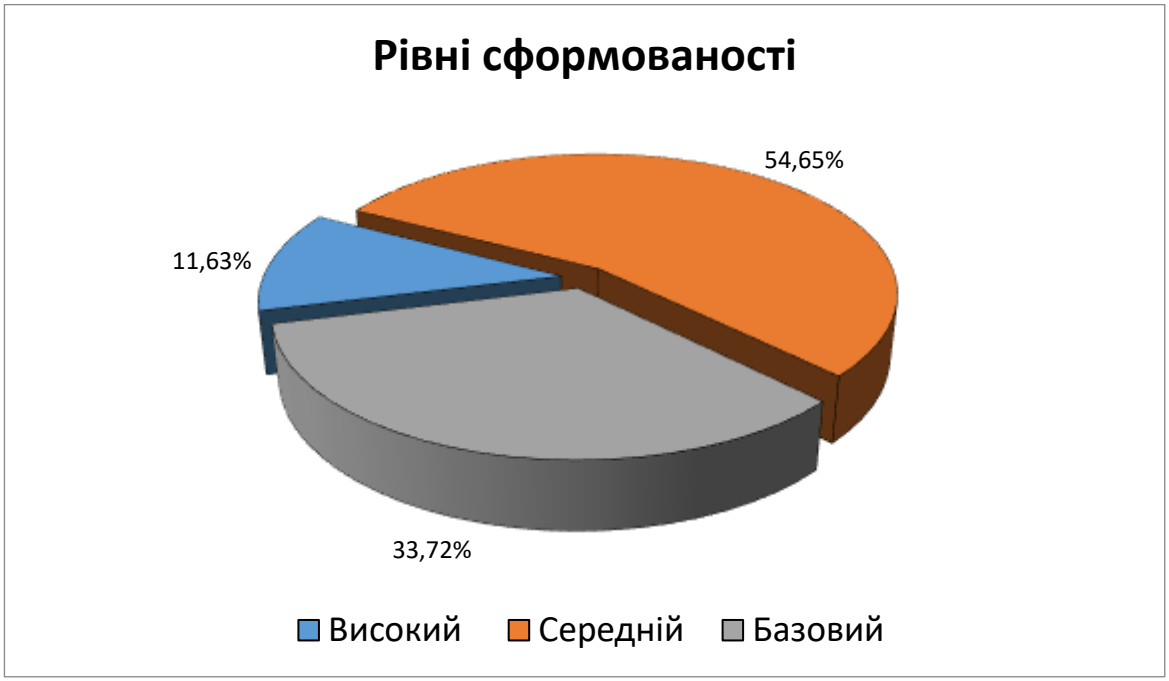

Рис. 3.1 Рівні сформованості цифрових вмінь та навичок організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання на констатувальному етапі

Зазначимо, що загальні результати констатувального етапу експерименту переконливо доводять, що цифрові вміння та знання і навички для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх викладачів НУБіП України не сформовані і потребують певного педагогічного втручання. Це загостює актуальність теми нашого дослідження.

Формувальний етап експерименту передбачав повторну діагностику цифрової грамотності та соціокультурної складової організації педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти за тими ж методами і методиками дослідження, які були використано на констатувальному етапі експерименту. Результати формувального етапу експерименту наведено в наступному розділі 3.2.

3.2. Аналіз результатів дослідження

Дослідження цифрової грамотності студентів на формувальному етапі дослідження, як і на констатувальному етапі, проводилося за допомогою

національного тесту на цифрову грамотність громадян Цифрограм для учителів (див. Додаток А).

Таблиця 3.4

Рівні сформованості цифрової грамотності майбутніх педагогів на формувальному етапі експерименту

Рівень сформованості цифрової грамотності	Кількість	%
Високий С	7	16,28
Середній В	27	62,73
Базовий А	9	20,93

Перевірка соціокультурної складової, що обумовлює організацію педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти на формувальному етапі дослідження відбувалась аналогічно констатувального етапу за тими самими методиками. Результати наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Рівні сформованості соціокультурної складової організації педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти

Рівень сформованості соціокультурної складової	Кількість	%
Високий	9	20,93
Середній	28	65,12
Базовий	6	13,95

Таблиця 3.6

Узагальнені дані щодо рівнів сформованості

	Розподіл студентів за рівнем сформованості		
	Високий рівень %	Середній рівень %	Базовий рівень %
Констатувал. етап	11,63	54,65	33,72
Формув. етап	18,60	63,95	17,45

Зазначимо, що дані експерименту довели ефективність проведення формувального етапу експерименту серед студентів-магістрантів, тому що високий рівень сформованості цифрових вмінь та знань і навичок педагогічного спілкування майбутніх викладачів вищої школи для організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання підвищився на 6,97 %; середній рівень – підвищився на 9,3 %; а базовий рівень скоротився на 16,27%. Перевірка значимості моделі регресії проводиться з використанням F-критерію Фішера, розрахункове значення якого перебуває як відношення дисперсії вихідного ряду спостережень показника, що вивчається, і незміщеної оцінки дисперсії залишкової послідовності для даної моделі. Якщо розрахункове значення з k1=(m) і k2=(n-m-1) ступенями свободи більше табличного при заданому рівні значущості, то модель вважається значущою.

$F = 0.67/(1-0.67)x(25 - 1 - 1) = 46.$ $F_{табл} = 4.27$

Оскільки фактичне значення F > Fтабл, то коефіцієнт детермінації статистично значущий (знайдена оцінка рівняння регресії статистично надійна).

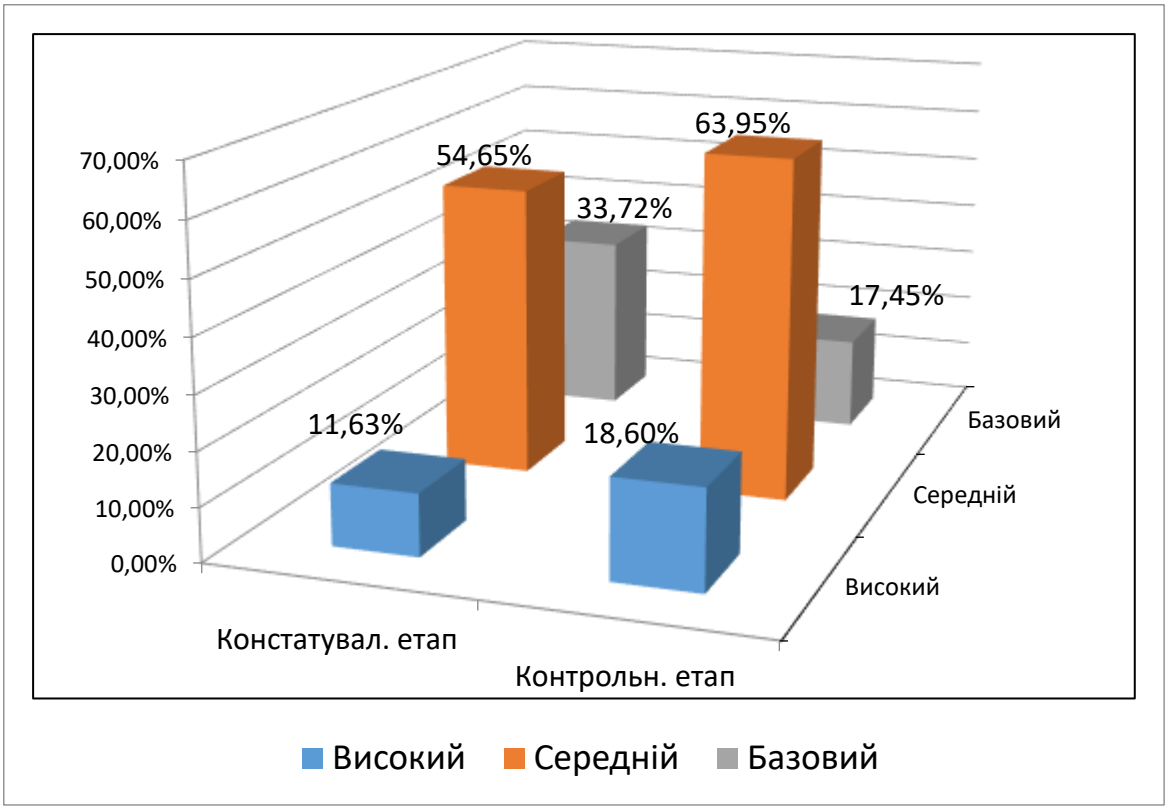

Рис. 3.2. Порівняння результатів експерименту на констатувальному та формувальному етапах

Висновки до розділу 3

1. Визначено вибірку та базу дослідження; мета, завдання констатувального етапу експерименту; виокремлено ознаки рівнів сформованості цифрових вмінь та знань і навичок майбутніх викладачів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України: високий, середній, базовий. Визначено рівні сформованості вмінь, знань і навичок з цифрової грамотності та соціокультурної складової щодо організації педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти у майбутніх педагогів на констатувальному етапі експерименту. Зазначено, що рівні вмінь, знань і навичок з цифрової грамотності та соціокультурна складова недостані для організації ефективної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти.

2. Здійснено аналіз експерименту. Здійснено формувальний етап педагогічного експерименту з формування вмінь, знань і навичок з цифрової грамотності та соціокультурної складової організації педагогічної взаємодії у майбутніх педагогів в Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Проаналізовано результати формувального етапу експерименту. Визначено, що зростання рівнів вмінь, знань і навичок з цифрової грамотності та соціокультурної складової у майбутніх викладачів має позитивну динаміку протягом професійної підготовки в НУБіП України і сприятиме організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання.

.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено сучасні наукові підходи до трактування поняття «педагогічна взаємодія», на базі цього дослідження визначено, що педагогічна взаємодія – це процес систематичного, постійного здійснення комунікативних дій педагога, що мають на меті викликати відповідну реакцію з боку здобувачів освіти; це є впливом і на самого здобувача, при цьому викликана реакція породжує в свою чергу реакцію взаємодії. Наявність педагогічній взаємодії обов'язково обумовлює взаємну активність викладачі та здобувача освіти. Педагогічна взаємодія є одним з ключових понять педагогічної науки, на якому ґрунтується процес становлення та розвитку особистості. Відповідно педагогічна взаємодія є складним процесом, який складається з великої кількості компонентів; є характерним для різних видів діяльності та носить міжпредметний характер. У основі педагогічної взаємодії лежить активна співпраця, без якої неможливий процес становлення майбутнього фахівця.

Для створення педагогічної взаємодії необхідно проектувати умови, що сприяють: активному включенню всіх учасників освітнього процесу в обговорення і виконання дії при прийнятті рішень на різних етапах організації взаємодії; формуванню дослідницької позиції всіх суб'єктів освіти; об'єктивації поведінки, що передбачає отримання постійного зворотного зв'язку; побудова партнерського спілкування, що означає визнання та прийняття цінності особистості кожного, його думки, інтересів, особливостей, прагнень, перспективи особистісного зростання. Під час дистанційного навчання внаслідок обмеження візуального контакту через фізичну віддаленість у суб'єктів освітнього процесу виникає проблема щодо безпосереднього спостереження, розуміння і контролю у процесі міжособистісного спілкування викладача та здобувачів освіти. Розв'язати цю проблему можливо за умови підвищення рівня інтерактивності в дистанційному освітньому процесі.

2. Проаналізовано питання організації педагогічної взаємодії у процесі дистанційного навчання у вищій школі. Визначено вимоги до ефективної

організації педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у вищій школі: психологічна готовність усіх учасників освітнього процесу до дистанційного навчання; врахування різноманітних можливостей віртуального простору з урахуванням предмету, теми, змісту заняття; достатній технічний і методичний рівень володіння інтернет платформами; емоційна стійкість та стресостійкість; психологічний комфорт на занятті; практичне спрямування занять. Визначено методичні поради до організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання. Підкреслено важливість наявності у викладачів вищої школи знань та навичок із цифрової грамотності для організації якісної педагогічної взаємодії під час дистанційної освіти.

3. Експериментально перевірено сформованість навичок педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання у майбутніх викладачів у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Визначено, що зростання рівнів умінь, знань і навичок з цифрової грамотності та соціокультурної складової педагогічної взаємодії у майбутніх викладачів упродовж професійної підготовки в НУБіП України мав позитивну динаміку. Так високий рівень сформованості навичок педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання підвищився на 6,97 %; а базовий рівень – скоротився на 16,27%. Отримані результати доводять, що завдання дослідницької роботи виконано, мета досягнута.

Перспективами подальшого дослідження є удосконалення тестового інструментарію визначення рівня навичок педагогічної взаємодії під час дистанційного навчання як у майбутніх педагогів вищої школи, так і у майбутніх фахівців іншої професійної спрямованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук І. В. Взаємодія як педагогічна категорія. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 14. С. 15-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_14_5. (дата звернення: 12.07.2024).

2. Биков, В. Ю., & Пінчук, О. П. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики* / за ред. В. Г. Кремень та П. Ю. Саух. Київ, 2017. 193 с.

3. Бровченко А. К. Можливості інтерактивної взаємодії студентів та викладачів у процесі дистанційного навчання з позиції особистісного підходу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія.* 2020. Том 31 (70), (4), С. 183-190. URL: http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/30.pdf (дата звернення: 12.07.2024).

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

5. Велитченко Л. К. Психологічні основи педагогічної взаємодії: автореферат дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 508 с.

6. Вітвицька С. С. Педагогічні інновації: сутність, проблеми, досвід. *Шляхи і методи забезпечення подальшого творчого зростання обдарованої молоді:* монографія / за заг. ред. Л. В. Корінної. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 101–113.

7. Вихор С., Радченко О. Особливості практичного впровадження дистанційного навчання під час викладання предметів педагогічного циклу у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2021. Вип. 35. Том 1. С. 297-305. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-1-46 (дата звернення: 12.07.2024).

8. Воротникова І. П. Дистанційне та змішане навчання в школі. *Путівник.* Київ, 2020. 48 с.

9. Глузман О. В., Комарова А. О. Інноваційні освітні технології в умовах реформування системи вищої освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2013. № 2. С. 86-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2013_2_12 (дата звернення: 12.07.2024).

10. Гончар О. В. Новітні технології суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу вищої школи. *Педагогіка і психологія*. 2012. №. 3. С. 40-44.

11. Грудинін Б. О. Педагогічна взаємодія: вимоги в контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 5. С. 245-255. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_5_31. (дата звернення: 12.08.2024).

12. Гуревич Р. С., Кадемія М.Ю., та Козяр М.М. *Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців: монографія.* Львів: Вид-во «СПОЛОМ», 2012. (дата звернення: 12.07.2024).

13. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва: навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Воротникова І. П,. Чайковська Н. В. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.

14. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін.; за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.

15. Друганова О. М., Зеленська Л. Д., Білик В. М. Актуальні питання організації науково-педагогічної практики у процесі підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 освітні, педагогічні науки. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2022. № 52. С. 70–84 DOI: https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.07

16. Заброцький М. М. Педагогічна взаємодія: екологічний вимір. *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Т. 7, вип. 9. С. 77–84.

17. Золотухіна С. Т., Фазан В. В., Макаренко В. В. Традиції та новації у педагогічній діяльності.Теорія та методика навчання та виховання. 2021. № 50. С.65-74. DOI: 10.34142/23128046.2021.50.06

18. Іванова Т. В. Культурологічний підхід до формування педагогічної майстерності. *Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: монографія*. Київ, 2003. С. 83–95.

19. Клочко А. О., Прокопенко А. А. Використання імерсивних методів навчання у професійній підготовці військових фахівців. *Імерсивні технології в освіті*: збірник матеріалів І Науково-практичної конференції з міжнародною участю. Київ: ІІТЗН НАПН України, 2021. 169 с. С. 102-105. ISBN 978-617-95182-9-4 (PDF) URL: https://lib.iitta.gov.ua/727353 (дата звернення: 12.07.2024).

20. Ковальчук Л. Педагогічна взаємодія викладача і студентів під час використання нових інформаційних технологій навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Вісник Львів. ун-ту*. 2005. Вип. 19, ч. 2. С. 17–25.

21. Колісник Л. О. Психологічний аспект розвитку дистанційного навчання. *Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання.* 2009. Вип. 6. С. 121–128.

22. Комісарова О. Ю., Смульсон М. Л. Психологічна підтримка студентів за допомогою телекомунікаційних технологій. *Теорія та методика електронного навчання.* 2010. № 7. С. 117–126.

23. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: Самміт-Книга, 2009. 272 с.

24. Крупський Я.В., Михалевич В.М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : словник. Вінниця, ВНТУ, 2010. 72с.

25. Культура педагога: монографія / Завєтний С. О., Пазиніч С. М., Пономарьов О. С., Тіщенко Л. М. За ред. О. С. Пономарьова. Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2015. 320 с.

26. Кухаренко, В. М. Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні. Харків, 2020. 409 с.

27. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання. Київ: Міленіум, 2019. 307с.

28. Кухаренко В. М. Щотижнева організація роботи вчителя у дистанційному навчанні 2020. URL: https://kvn-elearning.blogspot.com/2020/04/blog-post.html (дата звернення: 12.08.2024).

29. Кухаренко В. М., Столяревська А. Л. Теорія та практика змішаного навчання / за ред. Кухаренко В. М. Харків: «Міськдрук», 2016. 28 с.

30. Ляхоцька Л. Л. Дистанційне навчання та інформаційно-комунікаційні технології в системі відкритої післядипломної освіти. Київ: 2020. 170с.

31. Ляхоцька Л. Л. Дистанційна технологія навчання в післядипломній педагогічній освіті. Київ: 2018. 288 с.

32. Малахов М. А., Кравченко О. І., Ряба Л. О. Педагогічна взаємодія викладача і студентів під час використання нових інформаційних технології навчання у ВНЗ інженерно-технічного профілю. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2013. Вип. 39. С. 303-307. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpviknu_2013_39_53. (дата звернення: 10.08.2024).

33. Марченко О. Психолого-педагогічні аспекти взаємодії вчителя й учнів у спільній пошуково-пізнавальній діяльності в умовах особистісно-орієнтованого навчання. URL: http://www.slideshare.net/alexandermarchenko925/ss-15744300 (дата звернення: 10.08.2024).

34. Машбиць Ю. І., Смульсон М. Л. Актуальні психолого-педагогічні проблеми дистанційного навчання. *Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання*. 2005. Вип. 1. С. 6–23.

35. Мельник Ю. В., Бороденко Н. Д., Богданова Н. В. Деякі проблеми організації дистанційного навчання у ВНЗ. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle*: зб. пр.. V Міжнародної наук.-практ. конф. 2017. URL: https://2017.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=114 (дата звернення: 10.08.2024).

36. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.

37. Мороз С. А, Романовський О. Г., Мороз В. М., Домбровська С. М., Грень Л. М., Помаза-Пономаренко А. Л. Дистанційна форма здобуття вищої освіти: аналіз думки студентів щодо якості, переваг і недоліків. *Інформаційні технології і засоби навчання***.** 2020. Т. 79. (5). С. 276-295. https://doi.org/10.33407/itlt.v79i5.3340

38. Муковіз О. П. Основи дистанційного навчання у початковій освіті. Умань: Візаві, 2018. 20 с.

39. Нагорняк А. М. Особливості організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання / наук. керівник І. В. Костиря. *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес*: матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. студ. і аспірантів, 18-19 квітня 2024 р. / гол. ред. А. В. Кіпенський; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків: НТУ «ХПІ», 2024. С. 195–196. URI: https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/79011 (дата звернення: 10.06.2024).

40. Нагорняк А., Васюк О. Сутність педагогічної взаємодії в аспекті дистанційного навчання. *Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікації:* зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15 лютого 2024 р.). Київ, 2024. 128 с.

41. Смульсон М. Л. Інтелектуальний саморозвиток у віртуальному освітньому середовищі: зміна парадигми. *Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання*. 2009. Вип. 6. С. 250–259.

42. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

43. Соловйов В. М. Міждисциплінарність і теорія складних систем. *Вісник Черкаського університету*: *зб. наук. ст. Серія «Педагогічні науки»* / М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2008. Вип. 127. С. 147-152.

44. Спітковська К. В. Підготовка закладу освіти до організації дистанційного навчання. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва: навчально-методичний посібник / упоряд.: І. П. Воротникова, Н. В. Чайковська. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. С. 52–57. URL: https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf, с. 53 (дата звернення: 10.06.2024).

45. Старжинська О. Л. Дистанційне навчання у медичній освіті із використанням технологій навчання у співробітництві. *Integration of scientific bases into practice: abstracts of IV International Scientific and Practical Conference*, Stockholm, 12–16 October 2020. Stockholm, Sweden : International Science Group 2020. 523 p. Pp. 237-241.

46. Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

47. Сучасний стан використання цифрових засобів для організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти: результати опитування 2022 / В. Ю. Биков та ін. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2022. Т. 90, № 4. С. 1-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2022_90_4_3 (дата звернення: 12.07.2024).

48. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред.. І. А. Зязюна; 3-тє вид., допов. і переробл. Київ, СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.

49. Подберезський М. К. Характеристика особливостей педагогічної взаємодії. *Вісник Дніпропетровського ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2011. № 2. С. 31–36

50. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). Постанова Кабінету Міністрів України № 896 від 03.11.1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п#Text (дата звернення: 19.07.2024).

51. Проєктування і використання відкритого хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти / В. Ю. Биков та ін. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2019. Т. 74, № 6. С. 1-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2019_74_6_3 (дата звернення: 12.07.2024).

52. Про затвердження Положення про дистанційне навчання Наказ МОН № 466 від 25.04.13 року URL: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ (дата звернення: 28.04.2022).

53. Прокопенко А. Застосування імерсивних технологій в умовах військового протистояння. *Імерсивні технології в освіті*: *збірник матеріалів II Наук.о-практ. конф. з міжнародною участю.* Київ: ІЦО НАПН України, 2022 С. 143-146. URL: https://lib.iitta.gov.ua/732886/ (дата звернення: 12.07.2024).

54. Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України: монографія / М. І. Жалдак та ін.; за ред. В. Ю. Бикова. Київ: Компринт, 2019. 214 с.

55. Тонне О. Теоретичний аналіз поняття педагогічна взаємодія учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти. *Освіта. Інноватика. Практика.* 2023. Том 11. № 5. С. 88-94. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-013

56. Чумак В. В. Особливості взаємодії учасників освітнього процесу в закладах вищої освіти при впровадженні технологій дистанційного навчання. *Технології розвитку інтелекту.* 2020. Т. 4, № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2020_4_1_3 (дата звернення: 12.08.2024).

57. Цифрограм. Освіта. Дія. URL: https://osvita.diia.gov.ua/digigram (дата звернення: 12.08.2024).

58. Шульга А., Дідух В. Можливості дистанційної освіти в педагогіці партнерства. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2020. Вип., т. 4. 260с.

59. Шуляр В. І. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації. Миколаїв: 2020. 108 с.

60. Buyanova, Galina & Udalova, Olena. (2024). Foreign Practices of Application of Innovative Forms and Methods of Learning in the Educational Process. Problems of Education. 213-237. 10.52256/2710-3986.1-100.2024.15.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест на цифрову грамотність громадян «Цифрограм для учителів»

Питання 1. Сфера: Цифрове суспільство

Компетенція: Учитель у цифровому суспільстві

Ви плануєте сімейну подорож під час літньої відпустки. Який із перелічених сервісів допоможе вам спланувати маршрут і переглянути об’єкти для відвідування?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Google Карти 2. Google Expedition

3. Google Pay 4. Google Earth

Питання 2 Сфера: Цифрове суспільство

Установіть відповідність між типом цифрової платформи та її назвою:

1. Соціальні мережі. 2. Торгівля. 3. Транспорт. 4. Освіта. A. https://www.coursera.org/, https://prometheus.org.ua/, https://www.ed-era.com/. B. https://www.facebook.com/, https://www.linkedin.com/, https://twitter.com/. C. https://prom.ua/, https://www.olx.ua/, https://www.amazon.com/. D. https://www.uber.com/, https://uklon.com.ua/, https://www.blablacar.com.ua/

1. 1-B, 2-C, 3-D, 4-A 2. 1-C, 2-D, 3-A, 4-B

3. 1-B, 2-D, 3-A, 4-C 4. 1-B, 2-C, 3-A, 4-D

Питання 3. Сфера: Цифрове суспільство

Цифрові сервіси допомагають вирішити певні задачі в професійному й особистому житті. Зівставте відомі цифрові сервіси та їх призначення:

1. https://www.booking.com/. 2. https://booking.uz.gov.ua/. 3. https://easypay.ua/ua. 4. https://rozetka.com.ua/. A. Бронювання та купівля квитків на потяг. B. Пошук та замовлення помешкання. C. Оплата комунальних послуг. D. Пошук і купівля товарів.

1. 1-B, 2-A, 3-C, 4-D 2. 1-A, 2-B, 3-C, 4-D

3. 1-D, 2-A, 3-C, 4-B 4. 1-C, 2-D, 3-B, 4-A

Питання 4. Сфера: Електронне урядування

Виберіть адресу цифрової державної платформи в інтернеті:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. https://diia.gov.ua/ 2. https://uk.wikipedia.org/wiki

3. https://osvita.ua/ 4. https://mon.gov.ua/

Питання 5. Сфера: Електронне урядування

Оберіть параметр, що не є обов'язковим у застосуванні до відкритих даних:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. постійна доступність онлайн у цілодобовому режимі

2. наявність паролів чи інших обмежень на рівні доступу

3. безкоштовність та анонімність надання й використання

4. отримання виключно з офіційних ресурсів державних органів

Питання 6. Сфера: Електронне урядування

Установіть відповідності між ресурсами та задачею, пов'язаною з електронним документообігом:

1. надсилання електронних документів. 2. збереження архіву документів в електронному вигляді. 3. створення з колегами плану роботи закладу освіти. 4. збір інформації респондентів, рефлексія. A. електронна пошта. B. хмарне сховище. C. форми для опитування. D. спільні документи.

1. 1-B, 2-C, 3-A, 4-D 2. 1-A, 2-B, 3-D, 4-C

3. 1-C, 2-D, 3-B, 4-A 4. 1-D, 2-A, 3-C, 4-B

Питання 7. Сфера: Електронна школа

У педагогічного працівника в браузері дуже багато закладок на різні освітні ресурси. Для зручної роботи він хоче впорядкувати їх за темами. У який спосіб він може це зробити?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. розподілити закладки по папках, використати сервіс закладок

2. використати сервіс закладок, переписати всі закладки в робочий блокнот

3. створити документ, у якому переписати всі закладки, розподілити закладки по папках

4. розподілити закладки по папках, переписати всі закладки в робочий блокнот

Питання 8. Сфера: Електронна школа

Установіть відповідність між онлайн-ресурсами закладу освіти та цільовими групами користувачів:

1. сторінка з публічною інформацією на сайті закладу. 2. сторінка з інформацією для вступу на сайті закладу. 3. електронний журнал класу. 4. сайт педагогічного працівника з навчальними матеріалами. A. батьки. B. педагогічні працівники. C. громадськість. D. здобувачі освіти.

1. 1-B, 2-B, 3-C, 4-A 2. 1-A, 2-C, 3-B, 4-D

3. 1-C, 2-A, 3-B, 4-D 4. 1-D, 2-B, 3-C, 4-A

Питання 9. Сфера: Електронна школа

У діяльності закладу освіти планується використання онлайн-інструментів Google. Установіть відповідність між інструментом та його можливим використанням.

1. Google Документи. 2. Google Таблиці. 3. Google Форми. 4. Google Сайти. A. Ознайомлення із поточними рішеннями, наказами. B. Висвітлення інформації про заклад освіти. C. Проведення опитувань учасників освітнього процесу. D. Оперативний збір інформації щодо освітнього процесу.

1. 1-A, 2-B, 3-C, 4-D 2. 1-D, 2-B, 3-C, 4-A

3. 1-A, 2-D, 3-C, 4-B 4. 1-B, 2-A, 3-D, 4-C

Питання 10. Сфера: Електронне навчання

Для запровадження технології «перевернутого навчання» педагогічному працівнику потрібно підготувати:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. відео до теми наступного заняття

2. відео за матеріалами заняття

3. набір інтерактивних онлайн-вправ

4. контрольний тест

Питання 11. Сфера: Електронне навчання

Для підвищення цифрової компетентності ви бажаєте пройти онлайн-курси та шукаєте організацію, що пропонує такі послуги. Які ознаки свідчать про надання цією організацією якісної освіти?

1. позитивні відгуки користувачів — учасників онлайн-курсів. 2. наявність офіційного сайту організації. 3. низька ціна онлайн-курсів або надання безкоштовних послуг. 4. наявність офіційної сторінки в соціальних мережах. 5. позитивний відгук від знайомого/знайомої. 6. наявність детальної інформації про курси.

1. 1, 3, 5 2. 1, 2, 6 3. 2, 3, 4 4. 2, 4, 5

Питання 12. Сфера: Електронне навчання

Педагогічний працівник створює курс у системі електронного навчання. Оберіть доцільний варіант застосування наведених нижче цифрових інструментів.

1. завдання в електронному вигляді. 2. відеоматеріал, що розміщено на YouTube. 3. форум. 4. посилання на спільну презентацію. A. для організації групової роботи. B. для організації дискусії. C. для самостійної роботи. D. для контролю та перевірки.

1. 1-C, 2-A, 3-B, 4-D 2. 1-D, 2-B, 3-C, 4-A

3. 1-A, 2-C, 3-B, 4-D 4. 1-D, 2-C, 3-B, 4-A

Питання 13. Сфера: Безпека в цифровому суспільстві

Визначте, за якими з наведених характеристик можна дізнатись про безпечність сайту:

1. URL-адреса сайту починається із https://. 2. URL-адреса сайту починається із http://. 3. Позначка «Захищено» ліворуч від вебадреси. 4. Позначка «Інформація» праворуч від вебадреси. 5. Коректна URL адреса сайту.

1. 1, 3, 5 2. 2, 4, 5 3. 2, 3, 4 4. 1, 4, 5

Питання 14. Сфера: Безпека в цифровому суспільстві

Ви прочитали в соціальній мережі інформацію, що викликала у вас негативні емоції, це свідчить про те, що:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. потрібно негайно повідомити цю інформацію лише друзям

2. потрібно повідомити цю інформацію якомога більшій кількості користувачів

3. потрібно ретельно проаналізувати отриману інформацію

4. ви соціально активна та небайдужа людина

Питання 15. Сфера: Безпека в цифровому суспільстві

Як скоротити викиди вуглекислого газу від користування інтернетом? Установіть відповідність між прикладами зменшення шкідливого впливу та технологіями:

1. Використання панелей сонячних батарей. 2. Користування електронним документообміном. 3. Надсилання посилань, а не вкладень та стискання великих файлів. A. Хмарні технології. B. Зелена енергетика. C. Усвідомлене споживання.

1. 1-B, 2-A, 3-C 2. 1-B, 2-C, 3-A

3. 1-A, 2-B, 3-C 4. 1-C, 2-A, 3-B

Питання 16. Сфера: Професійна комунікація

Батьки написали гнівний пост у соціальній мережі щодо стилю вашого викладання. Щоб довести їм, що це неправда, ви:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. напишете достойний коментар у такому ж стилі

2. запросите батьків до себе на заняття з дозволу адміністрації

3. попросите здобувачів освіти написати позитивні коментарі щодо занять

4. розмістите відео- або фотодокази в коментарях до посту

Питання 17 Сфера: Професійна комунікація

Організувати постійне інформування батьків і громадськості про події в закладі освіти можна за допомогою:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. шкільного сайту, групи в соціальній мережі, каналу YouTube

2. групи в соціальній мережі, статті в журналі, повідомлення в чаті

3. повідомлення в чаті, каналу YouTube, шкільного сайту

4. статті в журналі, групи в месенджері, виступу на телебаченні

Питання 18. Сфера: Професійна комунікація

Батьки класу хочуть висловлювати власну думку та обговорювати важливі Питання, використовуючи цифрові інструменти. Які інструменти доцільно використати для цього?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. створити закриту групу батьків у соціальній мережі або групу в месенджері

2. створити відкриту групу батьків у соціальній мережі

3. створити сторінку на сайті закладу освіти для спілкування батьків

4. організувати відеоконференцію батьків

Питання 19. Сфера: Професійна співпраця

Для обміну дидактичними та методичними матеріалами з колегами доцільно використовувати:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. електронну пошту, хмарні сховища

2. месенджери, персональні сайти

3. соціальні мережі, електронну пошту

4. форуми, месенджери

Питання 20. Сфера: Професійна співпраця

Якщо працівник освіти хоче проводити дистанційний курс спільно з колегами, то він може:

1. запросити їх приєднатися до курсу як викладачів. 2. запросити їх приєднатися до курсу як студентів. 3. додати їх до курсу як викладачів. 4. надсилати їм матеріали курсу електронною поштою.

1. 1, 3 2. 2, 4 3. 2, 3 4. 1, 4

Питання 21. Сфера: Професійна співпраця

Для ознайомлення з наказом в Google Документі працівнику закладу освіти треба поставити електронну позначку у вигляді коментаря з текстом «Ознайомлена/ознайомлений». Установіть правильний порядок дій:

1. Виділити в документі своє прізвище. 2. Обрати в контекстному меню «Коментар». 3. Додати текст коментаря. 4. Натиснути на кнопку «Додати коментар».

1. 1, 2, 3, 4 2. 2, 1, 3, 4 3. 1, 3, 2, 4 4. 1, 4, 2, 3

Питання 22. Сфера: Рефлексія розвитку цифрової компетентності

Щоб самостійно визначити рівень власної цифрової обізнаності відповідно до європейських рамок цифрової компетентності працівників освіти, можна:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. виконати завдання державної підсумкової атестації здобувачів освіти з інформатики

2. скласти тест DigComp 2.1

3. відповісти на Питання анкети DigCompEdu

4. виконати завдання DigEduPol

Питання 23. Сфера: Рефлексія розвитку цифрової компетентності

Педагогічні працівники закладу освіти вирішили дізнатися, наскільки ефективно використовуються цифрові технології в освітньому процесі. Який інструмент може допомогти їм вирішити цю задачу?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. SELFIE

2. DigCompOrg

3. Цифрограм

4. Google Assistant

Питання 24. Сфера: Рефлексія розвитку цифрової компетентності

Педагогічному працівнику, який бажає підвищити рівень власної цифрової компетентності, найдоцільніше відвідати такі цифрові платформи:

1. https://osvita.diia.gov.ua/. 2. https://prometheus.org.ua/. 3. https://www.facebook.com/. 4. https://www.tiktok.com/. 5. https://teachfromanywhere.google/. 6. https://www.netacad.com/.

1. 1, 2, 5, 6 2. 2, 4, 5, 6 3. 1, 2, 3, 4 4. 1, 3, 4, 5

Питання 25. Сфера: Неперервний професійний розвиток

Оберіть освітню цифрову платформу із переліку запропонованих:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Coursera 2. TikTok 3. Amazon 4. Linkedin

Питання 26. Сфера: Неперервний професійний розвиток.

Компетенція: Професійний розвиток

Які ресурси може використати педагогічний працівник для створення систематизованого каталога власних інтерактивних навчальних та методичних розробок щодо вивчення предмета?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Вебсайт, блог, документ з гіперпосиланнями

2. Блог, електронна пошта, хмарне сховище

3. Презентація, електронна пошта, канал на YouTube

4. Канал на YouTube, хмарне сховище, месенджер

Питання 27. Сфера: Неперервний професійний розвиток

Педагогічний працівник отримав матеріали від колег у вигляді Google Презентації. Для заняття він хоче використати завдання, що розміщено на певному слайді. Оберіть послідовність дій, потрібну для завантаження лише цього слайду на свій комп’ютер.

1. відкрити презентацію за посиланням. 2. обрати потрібний слайд. 3. відкрити меню «Файл». 4. завантажити зображення png.

1. 1, 3, 2, 4 2. 1, 2, 3, 4 3. 1, 2 ,4, 3 4. 1, 4, 2, 3

Питання 28 . Сфера: Добір цифрових ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Педагогічному працівнику потрібно знайти ілюстрації до заняття. Який з елементів вікна пошукової системи Google потрібно обрати, щоб знайти потрібну ілюстрацію?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Карти 2. Зображення 3. Новини 4. Налаштування

Питання 29. Сфера: Добір цифрових ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Ви відкрили на комп'ютері в браузері Google Chrome/Microsoft Edge/Mozilla Firefox статтю. Як знайти ту частину статті, у якій трапляється потрібне вам слово або словосполучення?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. В адресному рядку сторінки набрати «find» і слово для пошуку

2. В адресному рядку сторінки набрати «go» і слово для пошуку

3. Натиснути Ctrl+F

4. Натиснути Ctrl+A

Питання 30. Сфера: Добір цифрових ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Кілька днів тому ви знайшли цікавий матеріал, але не зберегли адресу цього вебресурсу. Як можна віднайти цей вебресурс?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Пошукати адресу ресурсу в історії (журналі переглядів) браузера

2. Запитати в спільноті, може, хтось знає адресу цього ресурсу

3. Уже не можна знайти адресу ресурсу

4. Знайти адресу серед закладок браузера

Питання 31. Сфера: Створення та модифікація цифрових освітніх ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Ви хочете зберегти зміни у відкритому документі в іншому файлі. Яку команду потрібно обрати?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Зберегти 2. Зберегти як... 3. Зберегти копію 4. Зберегти зміни

Питання 32. Сфера: Створення та модифікація цифрових освітніх ресурсів. Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів.

Педагогічний працівник, готуючись до уроку, знайшов цікаві матеріали в Google Презентації та хоче їх адаптувати для своїх здобувачів освіти. Оберіть функції, доступні в режимі перегляду:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Створити 2. Відкрити 3. Зробити копію 4. Завантажити

Питання 33. Сфера: Створення та модифікація цифрових освітніх ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Педагогічний працівник на своєму робочому комп'ютері має календарний план на поточний навчальний рік. Як йому на основі наявного зробити календарний план на наступний навчальний рік, не втративши поточний?

1. зробити копію файлу. 2. редагувати наявний файл. 3. скопіювати його та вставити в цей документ нижче. 4. зберегти файл під новим ім'ям. 5. скопіювати все і вставити в новий документ.

1. 1, 2, 4 2. 1, 2, 3 3. 1, 4, 5 4. 2, 4, 6

Питання 34. Сфера: Управління та спільне використання цифрових освітніх ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Як надати доступ для коментування в Google Документі?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Обрати «Надати доступ», у розділі «Отримати посилання» обрати «Змінити», потім обрати «Усі користувачі, які отримали посилання», та обрати «Може коментувати»

2. Обрати «Надати доступ», натиснути коліщатко, обрати «Усі користувачі, які отримали посилання», та обрати «Може коментувати»

3. Обрати «Надати доступ», натиснути коліщатко, обрати «Може коментувати»

4. Обрати «Надати доступ», у розділі «Отримати посилання» обрати «Обмежений доступ»

Питання 35. Сфера: Управління та спільне використання цифрових освітніх ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Ви працюєте з колегами над спільним проєктом. Які інструменти доцільно обрати для збору ідей та одночасної роботи членів групі над пропозиціями?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. онлайн-анкети, месенджери

2. електронна пошта, онлайн-дошки

3. онлайн-дошки, спільні документи

4. відеоконференції, соціальні мережі

Питання 36. Сфера: Управління та спільне використання цифрових освітніх ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Педагогічні працівники, які викладають у кількох класах один предмет, вирішили об’єднати свої зусилля та створити банк планів до уроків. Як їм швидко реалізувати цю ідею?

1. створити групу в соціальній мережі та завантажити плани уроків у групу. 2. створити спільний документ із календарним планом і додати посилання на плани уроків. 3. завантажити плани уроків у спільну папку й узагальнити їхні назви у спільному документі. 4. створити сайт із посиланнями на плани уроків.

1. 1, 2, 3 2. 1, 2, 4 3. 1, 3, 4 4. 2, 3, 4

Питання 37. Сфера: Захист цифрових ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

При розміщенні відео в YouTube ви отримали повідомлення про порушення авторського права на фонову мелодію. Для того, щоб уникнути блокування відео, необхідно:

1. Замінити мелодію на ту, щодо якої не заявлено авторські права. 2. Вилучити мелодію, використовуючи можливості YouTube, при цьому відео залишиться без звуку. 3. Обрізати частину відео за допомогою претензії щодо авторських прав. 4. Припинити завантаження відео. 5. Замінити мелодію на мелодію з аудіобібліотеки YouTube.

1. 1, 2, 4, 5 2. 1, 2, 3, 4 3. 1, 2, 3, 5 4. 2, 3, 4, 5

Питання 38. Сфера: Захист цифрових ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Установіть відповідність між видом ліцензії на програмне забезпечення та її призначенням:

1. Комерційна. 2. Пробна. 3. Вільного використання. 4. З відкритим кодом. A. Користувач оплачує вартість використання цієї програми на одному чи кількох комп'ютерах. B. Передбачає право на модифікацію програмного засобу. C. Вільне використання програмного засобу, але без внесення змін у програму. D. Пробне використання програми протягом певного часу або на певну кількість запуску.

1. 1-A, 2-D, 3-C, 4-B 2. 1-A, 2-C, 3-D, 4-B

3. 1-C, 2-D, 3-B, 4-A 4. 1-D, 2-B, 3-A, 4-C

Питання 39. Сфера: Захист цифрових ресурсів

Компетенція: Використання та аналіз цифрових ресурсів

Установіть порядок оформлення посилання на електронний ресурс, розміщений в інтернеті:

1. [Електронний ресурс]. 2. Назва ресурсу чи сторінки сайту. 3. Режим доступу: посилання на ресурс. 4. Автор ресурсу.

1. 2, 1, 4, 3 2. 2, 3, 4, 3 3. 1, 2, 4, 3 4. 4, 3, 1, 2

Питання 40. Сфера: Організація та управління освітнім процесом здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Для якого виду комунікації із здобувачами освіти доцільним буде використання месенджера?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. повідомлення актуальної інформації

2. оцінювання результатів діяльності здобувачів освіти

3. надсилання фотографій виконаних робіт

4. проведення опитування

Питання 41. Сфера: Організація та управління освітнім процесом здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Оберіть цифрові інструменти для презентації результатів спільної роботи всіх груп у проєкті:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Віртуальна дошка, сайт, онлайн-редактор

2. Онлайн-форма, онлайн-редактор, месенджер

3. Електронна пошта, сайт, сервіс нотаток

4. Сервіс нотаток, віртуальна дошка, хмарне сховище

Питання 42. Сфера: Організація та управління освітнім процесом здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Під час дистанційного навчання педагогічний працівник підготував для здобувачів освіти картки в Google Презентації (кожному здобувачу освіти — окремий слайд) і пропонує здобувачам освіти завантажити слайд на домашній комп’ютер, щоб роздрукувати картку для подальшої роботи. Які дії має виконати здобувач освіти для цього? Установіть їх послідовність.

1. відкрити презентацію за посиланням. 2. завантажити зображення png. 3. обрати слайд зі своєю карткою. 4. відкрити меню «Файл».

1. 1, 2, 3, 4 2. 1, 3, 4, 2 3. 1, 4, 2, 3 4. 1, 2, 4, 3

Питання 43. Сфера: Інтерактивне та активне навчання здобувачів. Організація співпраці здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Щоб привернути увагу громади до проведення заходу, доцільно скористатися такими цифровими інструментами:

1. розміщення оголошення на сайті закладу освіти. 2. публікація посту в соціальній мережі. 3. надсилання анонсу заходу на електронну пошту. 4. поширення інформації через Google Диск. 5. розмістити оголошення в месенджері спільноти. 6. поширити інформацію через батьківські групи.

1. 1, 3, 4, 5 2. 1, 2, 5, 6 3. 1, 4, 5, 6 4. 3, 4, 5, 6

Питання 44. Сфера: Інтерактивне та активне навчання здобувачів. Організація співпраці здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Які із запропонованих цифрових сервісів доцільно використати педагогічному працівнику для організації взаємооцінювання робіт здобувачів освіти?

1. спільні документи. 2. чат-групи в месенджері. 3. онлайн-дошки. 4. електронну пошту. 5. онлайн-голосування.

1. 1, 3, 5 2. 1, 2, 3 3. 1, 4, 2 4. 3, 4, 5

Питання 45. Сфера: Інтерактивне та активне навчання здобувачів. Організація співпраці здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Установіть відповідність між видами ресурсів та діями, які допоможуть організувати співпрацю здобувачів освіти (проєктну діяльність):

1. ментальні карти. 2. сайт/блог. 3. спільний документ. 4. онлайн-форми. A. для висвітлення результатів роботи. B. для проведення мозкового штурму. C. для проведення дослідження. D. для збору та опрацювання інформації.

1. 1-A, 2-B, 3-D, 4-C 2. 1-B, 2-A, 3-C, 4-D

3. 1-C, 2-D, 3-B, 4-A 4. 1-D, 2-A, 3-B, 4-C

Питання 46. Сфера: Індивідуалізація навчання та диференціація

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Щоб створити умови для індивідуалізації навчання здобувачів освіти під час вивчення певної теми, педагогічному працівнику доцільно:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. підготувати відеофрагменти з поясненням

2. надати орієнтовний план уроку

3. підготувати різнорівневі завдання для 4 груп

4. надати шаблон для виконання завдань

Питання 47. Сфера: Індивідуалізація навчання та диференціація

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Ви підготували для здобувачів освіти декілька відео з навчальної теми. Які способи доцільно застосувати, щоб здобувачі освіти могли переглянути ці відео у зручному для себе темпі?

1. Скласти плейлист на YouTube та розмістити посилання на сайті/блозі. 2. Надіслати посилання на кожне відео окремим електронним листом. 3. Додати посилання на відео в один документ та надіслати його на електронну пошту. 4. Надіслати посилання на плейлист на YouTube здобувачам освіти на електронну пошту.

1. 1, 3, 4 2. 1, 2, 3 3. 1, 2, 4 4. 2, 3, 4

Питання 48. Сфера: Індивідуалізація навчання та диференціація

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Педагогічний працівник викладає предмет із використанням Google Класу («змішане» навчання). Оберіть з переліку функції, що реалізовані в Google Класі.

1. Надавати зворотний зв’язок. 2. Вбудовувати інтерактивні додатки, що створені в інших освітніх онлайн-сервісах. 3. Повідомлення про факт виконання учасником завдання. 4. Відстеження навчальних досягнень у формі таблиці. 5. Спілкування з викладачем у різному форматі. 6. Виставлені оцінки можуть переглядати всі учасники.

1. 1, 2, 3, 5 2. 1, 2 ,3 ,4 3. 1, 3, 4, 5 4. 1, 3, 4, 6

Питання 49. Сфера: Інклюзивне навчання

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

До асистивних (допоміжних) технологій не належать:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. пристрої для читання з екрану

2. клавіатура зі спеціальними можливостями

3. персональні комп’ютери

4. слухові апарати

Питання 50. Сфера: Інклюзивне навчання

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

У класі навчаються здобувачі освіти з порушенням зору. Які додатки може використати на уроці педагогічний працівник, щоб допомогти здобувачам освіти навчатися?

1. Voice Dream Reader. 2. Екранний диктор. 3. Media Player. 4. FineReader. 5. Екранна лупа.

1. 1, 2, 5 2. 1, 2, 3 3. 1, 4, 5 4. 3, 4, 5

Питання 51. Сфера: Інклюзивне навчання

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

У класі навчаються здобувачі освіти, які мають проблеми з концентрацією уваги. Які засоби може використати на уроці педагогічний працівник, щоб допомогти здобувачам освіти навчатися?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. сервіси «підсвічування» тексту, сервіси автоматичного перекладу

2. електронні записники, сервіси «підсвічування» тексту

3. сервіси голосового введення, електронні записники

4. сервіси перевірки орфографії, сервіси голосового введення

Питання 52. Сфера: Аналіз та інтерпретація цифрових даних. Забезпечення зворотного зв’язку і оцінювання здобувачів. Організація самоконтролю здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Який символ потрібно використати в сучасних цифрових ресурсах (месенджери, ФБ, спільні документи Гугл та інші), щоб адресувати повідомлення конкретній людині?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. @ 2. # 3. * 4. $

Питання 53. Сфера: Аналіз та інтерпретація цифрових даних. Забезпечення зворотного зв'язку і оцінювання здобувачів. Організація самоконтролю здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Під час організації спілкування зі здобувачами освіти педагогічний працівник вагається з вибором засобів. Установіть відповідність між сервісами для спілкування та їх можливим використанням:

1. Viber. 2. Discord. 3. Facebook.4. Zoom. A. Кімната для аудіоконсультацій. B. Чат для оголошень та сповіщень. C. Кімната для відеоконференцій. D. Група для спілкування.

1. 1-A, 2-C, 3-B, 4-D 2. 1-B, 2-A, 3-D, 4-C

3. 1-B, 2-C, 3-A, 4-D 4. 1-A, 2-B, 3-D, 4-C

Питання 54. Сфера: Аналіз та інтерпретація цифрових даних. Забезпечення зворотного зв'язку і оцінювання здобувачів. Організація самоконтролю здобувачів

Компетенція: Навчання та оцінювання здобувачів

Педагогічний працівник планує проведення опитування серед батьків здобувачів освіти за допомогою Google Форм. Установіть послідовність дій для створення та надсилання Google Форми респондентам:

1. створити Google Форму та внести Питання для опитування. 2. обрати «Включити форму в електронний лист». 3. натиснути кнопку «Надіслати» угорі праворуч. 4. написати повідомлення. 5. увести адреси респондентів. 6. у відкритому вікні натиснути кнопку «Надіслати».

1. 1, 2, 3, 4, 5, 6 2. 1, 3, 5, 4, 6, 2

3. 6, 5, 4, 3, 2, 1 4. 1, 6, 5, 4, 2, 3

Питання 55. Сфера: Інформаційна та медіаграмотність

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Поєднання фактів, напівправди та неправди — це:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Фейк 2. Пропаганда 3. Дезінформація 4. Упередження

Питання 56. Сфера: Інформаційна та медіаграмотність

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Якщо неправдиву інформацію було поширено на певному інтернет-ресурсі, то безпосередню відповідальність за це несуть:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. користувач інтернет-ресурсу

2. власник інтернет-ресурсу

3. редактор інтернет-ресурсу

4. юрист інтернет-ресурсу

Питання 57. Сфера: Інформаційна та медіаграмотність

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Установіть відповідність між критерієм вибору джерела інформації та його характеристикою:

1. Актуальність. 2. Об’єктивність. 3. Достовірність. 4. Надійність. A. Потрібно вибирати найсвіжіші дані за темою, яка нас цікавить. B. Інформація має бути правдивою. C. Джерело має бути офіційним або посилатися на офіційні джерела. D. Інформація має бути підтверджена фактами, а не лише судженнями людей.

1. 1-A, 2-C, 3-B, 4-D 2. 1-B, 2-A, 3-C, 4-D

3. 1-B, 2-C, 3-A, 4-D 4. 1-A, 2-D, 3-B, 4-C

Питання 58. Сфера: Відповідальне використання цифрових технологій та сервісів

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Оберіть фактори, що не належать до загроз інформаційної безпеки:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. пожежа в серверній кімнаті

2. пошкодження пристроїв інформаційної системи

3. несанкціоноване отримання особистих даних іншого користувача

4. знищення та спотворення даних

Питання 59. Сфера: Відповідальне використання цифрових технологій та сервісів

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Для безпечної роботи відстань від очей до екрану монітора має становити:

Оберіть одну правильну відповідь.

1. 30-40 см 2. 50-60 см 3. 60-70 см 4. близько 1 м

Питання 60. Сфера: Відповідальне використання цифрових технологій та сервісів

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Психологічне насилля в інтернеті стосується не лише дітей, а й дорослих. Задля власної безпеки слід вміти виявляти спроби психологічного тиску та шантажу. Установіть відповідність між поняттями та їх визначеннями:

1. Секстинг. 2. Кібербулінг. 3. Кібергрумінг. 4. Сексторшен. A. Вимагання грошей. B. Надсилання інтимних фото чи відео. C. Сексуальне насильство. D. Цькування із застосуванням цифрових технологій.

1. 1-A. 2-C, 3-D, 4-B 2. 1-B, 2-D, 3-C, 4-A

3. 1-A, 2-B, 3-D, 4-C 4. 1-B, 2-C, 3-D, 4-A

Питання 61. Сфера: Вирішення проблем за допомогою цифрових технологій та сервісів

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Який пристрій допоможе продемонструвати виконання здобувачем освіти завдання в зошиті в режимі реального часу на екрані (екранах/дошці тощо)?

Оберіть одну правильну відповідь.

1. Документ-камера 2. Сканер 3. Принтер 4. Екран

Питання 62. Сфера: Вирішення проблем за допомогою цифрових технологій та сервісів

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Під час використання відеозв’язку вебкамера не відображає відео, хоча ви її під’єднали до пристрою. Які налаштування потрібно перевірити?

1. Наявність оновлень операційної системи. 2. Дозволи доступу програмі до камери на пристрої. 3. Налаштування антивірусної програми. 4. Встановлення драйвера пристрою. 5. Формат відео, у якому працює камера. 6. Налаштування програми відеозв’язку. 7. Блокування камери операційною системою.

1. 1, 5, 6, 7 2. 1, 2, 3, 4 3. 1, 3, 4, 5 4. 2, 4, 6, 7

Питання 63. Сфера: Вирішення проблем за допомогою цифрових технологій та сервісів

Компетенція: Розвиток цифрової компетентності здобувачів

Педагогічний працівник бажає показати здобувачам освіти відео, що збережене в нього на флешці, але на комп’ютері в класі під час запуску відео з’явилося повідомлення «Не вдалося відтворити файл. Формат не підтримується». Що потрібно зробити?

1. Змінити формат файлу, використовуючи програму-конвертор. 2. Перейменувати файл, змінивши розширення. 3. Встановити на комп’ютер іншу програму відтворення відео. 4. Встановити програму-кодек відеофайлів. 5. Завантажити файл на комп’ютер.

1. 1, 4, 5 2. 1, 2, 5 3. 1, 3, 4 4. 5, 4, 3

Джерело: https://osvita.diia.gov.ua/digigram

Додаток Б

Тест для визначення сформованості соціокультурної складової організації педагогічної взаємодії в умовах дистанційної освіти. (Знання і навички у сферах: педагогічне спілкування; функції педагогічного спілкування; структура та стилі спілкування).

Запитання 1

Педагогічне спілкування – це

варіанти відповідей:

– професійне спілкування двох людей на певну тему

– спілкування викладача з своїми колегами

– професійне спілкування викладача з здобувачів на занятті і поза ним,спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату.

Запитання 2

Види педагогічного спілкування

варіанти відповідей:

– Вербальне,спостерігальне,мануальне

– Мануальне,вербальне,відсторонене,біологічне

– Компютерне,технічне,мунуальне

– Вербальне.мануальне,матеріальне,технічне,біоенергетичне

Запитання 3

Вербальне спілкування це спілкування за допомогою

варіанти відповідей:

– рук

– слова

– техніки

– думки

Запитання 4

Мануальне спілкування широко використовується людьми які

варіанти відповідей:

– можуть розмовляти

– мають вади слуху

– не вміють спілкуватися

Запитання 5

Технічне спілкування - це

варіанти відповідей:

– спілкування за допомогою певних матеріальних речей (іграшки, одяг, продукти харчування та ін.).

– спілкування за допомогою рук

– спілкування за допомогою радіо, телебачення, кіно, телефон та ін.

Запитання 6

Матеріальне спілкування - це

варіанти відповідей:

– передача інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв’язку будь-якого типу

– спілкування за допомогою певних речей (іграшки, одяг, продукти харчування та ін

– спілкування зі сприйняттям біологічних полів партнерів безпосередньо або на відстані

Запитання 7

Функції педагогічного спілкування

варіанти відповідей:

– Інформаційна

– Технічна

– Пізнавальна

– Співпереживання

– Мунуальна

Запитання 8

Інформатична функція спілкування

варіанти відповідей:

– переживання суб’єктом тих же емоційних станів, які відчуває інша людина, через ототожнення з нею.

– охоплює процеси діяльності

– охоплює процеси формування, передання та прийому інформації

Запитання 9

Зміст функції полягає в тому, що учень виконує роль викладача або допомагає викладачу

варіанти відповідей:

– Співпереживання

– Обмін ролями

– Організаційна

– Самоствердження

Запитання 10

Ця функція забезпечує умови та розуміння почуттів іншої людини,для формування емпатії

варіанти відповідей:

– Самоствердження

– Пізнавальна

Інтегративна

– Співпереживання

Запитання 11

Структура педагогічного спілкування включає :

варіанти відповідей:

– етап допомоги

– прогностичний етап

– управлінський етап

– проміжний етап

– заключний етап

– комунікативний етап

– інформаційний етап

Запитання 12

Комунікативний етап забезпечує

варіанти відповідей:

– безпосереднє спілкування протягом навчально-виховного заходу

– організаціяю спілкування на початку навчально-виховного заходу – комунікативна атака

– аналіз перебігу спілкування та його результатів і внесення відповідних корективів у модель майбутнього спілкування

– моделювання майбутнього спілкування з аудиторією

Запитання 13

Стиль педагогічного спілкування -

варіанти відповідей:

– це стійка система способів та прийомів соціально-психологічної взаємодії педагога й здобувачів, зумовлена типологічними та особистісними властивостями педагога, а також параметрами ситуації спілкування

– це багатоплановий процес, в якому можна виокремити такі головні функції: комунікативну, інтерактивну, перцептивну.

– передача інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв’язку будь-якого типу

Запитання 14

Види педагогічного спілкування

варіанти відповідей:

– Авторитарний

– Змішаний

– Парламентський

– Демократичний

– Патріархальний

– Ліберальний

Запитання 15

Демократичний стиль -

варіанти відповідей:

– поведінка керівника, який надає своїм підлеглим майже повну волю у виборі завдань та контролю за ними

– поведінка керівника, який намагається не нав’язувати свою волю підлеглим, а створює клімат у колективі, де працівники мотивують себе самі до праці через потреби вищого рівня

– характерне жорстке керівництво, коли керівник дає розпорядження та інструкції, а група повинна їх неухильно виконувати

Запитання 16

Методи професійного спілкування – це:

варіанти відповідей:

смисловий та індивідуально-змістовий аспект соціальної взаємодії

– інструмент доторкання до особистості

– керований процес взаємообміну повідомленнями, організації взаєморозуміння

– засоби взаємопов’язаної діяльності, спрямовані на розв’язання професійних завдань

Запитання 17

Процес комунікації – це:

варіанти відповідей:

– вміння конструктивно співпрацювати, здатність знаходити загальні інтереси, орієнтація на розвиток відносин, взаємний позитивний результат;

– смисловий та індивідуально-змістовий аспект соціальної взаємодії; обмін інформацією у різноманітних процесах соціальної взаємодії

– здатність адекватно сприймати співбесідника, вміння формувати та підтримувати позитивне відношення до інших на основі емпатії, співчуття

Запитання 18

Діалогічному контакту "прибудова поруч" характерна рольова позиція:

варіанти відповідей:

– позиція дитини;

– позиція дорослого

– позиція батька;

Запитання 19

Модифікацією групового монологічного спілкування є:

варіанти відповідей:

– лекція;

– бесіда;

– диспут;

Запитання 20

Перерахуйте основні форми прояву методу контролю, самоконтролю та самооцінки діяльності

варіанти відповідей:

– прохання;

– тести;

– індивідуальна бесіда;

– анкетування

.